

Indholdsfortegnelse

1	INDLEDNING.....	3
1.1	PROBLEMFOMULERING.....	4
1.2	EMNEAFGRÆNSNING OG METODE.....	5
2	ANALYSE AF BEGREBET RETSSIKKERHED	6
2.1	BEGREBET RETSSIKKERHED	6
2.2	RETSSIKKERHED I NEGATIV OG POSITIV FORSTAND	6
2.3	HISTORISK OPRIDS AF BEGREBET RETSSIKKERHED	7
2.4	STRAFFEPROCESSUELLE TVANGSINDGREB	8
2.5	PARAMETRE TIL VURDERING AF RETSSIKKERHEDEN.....	8
2.6	BØRNS RETSSIKKERHED KONTRA VOKSNES	9
3	RETSSIKKERHEDSMÆSSIGE BETRAGTNINGER VED INDFØRELSEN AF KAPITEL 75 B	11
4	BØRNS RETSSTILLING UNDER EFTERFORSKNING AF STRAFFESAGER	12
4.1	HVILKE RETTIGHEDER HAR MAN GENERELT SOM SIGTET?	12
4.2	KAN BØRN SIGTES?.....	12
4.3	PRAKSIS VEDRØRENDE OM BØRN KAN ANSES SOM SIGTET	15
5	ADVOKATBESKIKKELSE.....	18
5.1	FØR LOVÆNDRINGEN	18
5.2	UDVALGETS OVERVEJELSE I FORBINDELSE MED BETÆNKNINGEN	19
5.3	EFTER LOVÆNDRINGEN	20
6	LEGEMSINDGREB	21
6.1	KODIFICERING AF GÆLDENDE RET.....	21
6.2	LEGEMSINDGREB.....	21
6.3	DE GÆLDENDE BETINGELSER FOR LEGEMSINDGREB FØR LOVÆNDRINGEN	21
6.3.1	<i>Legemsindgreb over for sigtede</i>	21
6.3.2	<i>Legemsindgreb over for ikke-sigtede</i>	22
6.4	KOMPETENCEN	22
6.5	LEGEMSINDGREB OVER FOR BØRN UNDER 15 ÅR	23
6.5.1	<i>Legemsindgreb over for ikke sigtede</i>	23
6.5.2	<i>Legemsindgreb over for sigtede</i>	23
6.6	EFTER LOVÆNDRINGEN	24
6.7	PROPORTIONALITET	24
6.8	SAMTYKKE.....	25
6.9	RETSSIKKERHEDSMÆSSIGE BETRAGTNINGER	25
7	ANHOLDELSE	27
7.1	FØR LOVÆNDRINGEN	27
7.2	DE ALMINDELIGE BETINGELSER FOR ANHOLDELSE.....	27
7.3	EFTER LOVÆNDRINGEN	28
7.4	TILBAGEHOLDELSE	29
7.5	ANBRINGELSE	30

7.5.1	<i>Før lovændringen</i>	30
7.5.2	<i>Efter lovændringen</i>	31
7.6	UNDERRETNING VED TILBAGEHOLDELSE OG AFHØRING.....	32
7.6.1	<i>De sociale myndigheder</i>	32
7.6.2	<i>Underretning af indehaveren af forældremyndigheden</i>	34
7.7	RETSSIKKERHEDSMÆSSIGE BETRAGTNINGER	34
8	GRUNDLOVEN, DEN EUROPÆISKE MENNESKERETTIGHEDSKONVENTION SAMT FN'S BØRNEKONVENTION	37
8.1	GRUNDLOVENS § 71	37
8.2	DEN EUROPÆISKE MENNESKERETTIGHEDSKONVENTION	38
8.2.1	<i>Artikler der har betydning for indførelsen af kapitel 75 b i retsplejeloven</i>	39
8.3	FN'S KONVENTION OM BARNETS RETTIGHEDER.....	42
8.3.1	<i>Artikler i Børnekonventionen der har betydning for indførelsen af kapitel 75 b i retsplejeloven</i>	43
9	RETSPOLITISK BETRAGTNINGER	54
9.1	ADVOKATBESKIKKELSE	54
9.2	LEGEMSINDGREB.....	56
9.3	TILBAGEHOLDELSE	57
9.4	ENERUMSANBRINGELSE.....	59
10	DEN KRIMINELLE LAVALDER.....	62
10.1	HISTORISK OPRIDS.....	62
10.2	INTERNATIONAL RET	64
10.2.1	<i>Børnekonventionen</i>	64
10.2.2	<i>EMRK</i>	66
10.3	BØR MAN ÆNDRE DEN KRIMINELLE LAVALDER?	68
10.3.1	<i>Sanktionsvalget gældende for børn over den kriminelle lavalder</i>	70
10.3.2	<i>De kommunale sociale myndigheders opgaver vedrørende unge under 15 år</i>	72
10.3.3	<i>Sænkning af den kriminelle lavalder til 12 år</i>	73
10.4	FASTLÆGGELSE AF DEN KRIMINELLE LAVALDER TIL 18 ÅR.....	75
10.5	ANDRE PRÆVENTIVE TILTAG.....	76
10.5.1	<i>Mægling</i>	77
10.5.2	<i>Andre generalpræventive tiltag</i>	78
11	KONKLUSION	81

1 Indledning

”Vi havde et ønske om, at drengen skulle anbringes på en institution, både for hans egen skyld, men også af hensyn til hr. og fru Jensen, som kan have meget svært ved at forstå, at en røver kan gå rundt på fri fod, siger kriminalkommissær Torben Nielsen.”¹

Ovenstående blev udtalt i forbindelse med, at politiet i Karlebo kommune havde anholdt en 14-årig dreng, som havde begået røveri. Da drengen var under den kriminelle lavalder, kunne politiet ikke stille andet op end at overdrage barnet til de sociale myndigheder. Dette citat er meget rammende for den centrale problemstilling i dette speciale. Hensynet til barnets - kontra befolkningens retssikkerhed.

I dag er unges kriminalitet kommet meget i fokus. Dette er især begrundet i en stigende opmærksomhed fra såvel medierne som fra regeringens side. Regeringen er blevet opmærksom på problemet vedrørende unges kriminalitet. I den forbindelse har regeringen iværksat handlingsplanen ”Stop volden”². Et hovedpunkt i handlingsplanen er efterforskning af kriminalitet begået af børn under den kriminelle lavalder. Det anføres herunder, at *”Børn og unge skal stoppes i begyndelsen af deres kriminelle løbebane og mærke, at samfundet ikke accepterer kriminaliteten. Selv om den pågældende er under 15 år, skal der derfor gribes mærkbart ind allerede første gang.”*³ Med denne handlingsplan har regeringen markeret den fremtidige indsats mod kriminalitet begået af unge.

Dette speciale er skrevet på foranledning af, at Børnerådet har ønsket en behandling af børns retssikkerhed. Dette er blevet aktuelt efter, at der i maj 2004, blev vedtaget en lovændring af retsplejeloven vedrørende straffeprocessuelle tvangsindgreb over for børn under den kriminelle lavalder med virkning fra 1. juli 2004.

Grundlaget for denne lovændring skete efter indstilling fra en af regeringen nedsat ekspertgruppe i en rapport om ungdomskriminalitet.⁴ Det blev påpeget, at der var et behov for at tydeliggøre lovhjemmelen ved anvendelse af retsplejelovens efterforskningsmidler over for børn under 15 år.

¹ Artikel, ”Unge røvere går fri”, trykt i BT den 21. august 2002

² Regeringens handlingsplan mod volds- og ungdomskriminalitet, ”Stop volden”, 2002

³ Ibidem, side 7

⁴ Justitsministeriets Ekspertgruppe, ”Rapport om ungdomskriminalitet”, 2001

Regeringen anmodede herefter strafferetsudvalget om at udarbejde en betænkning om straffeprocessuelle indgreb over for børn under den kriminelle lavalder.⁵

Dette resulterede i et nyt kapitel 75 b i retsplejeloven, hvorefter der kan foretages straffeprocessuelle indgreb over for børn under den kriminelle lavalder efter retsplejelovens almindelige regler. Kapitel 75 b indeholder udtømmende regler om anvendelse af straffeprocessuelle indgreb over for børn, samt muligheden for tilbageholdelse i op til 24 timer på efterforskningsstadiet og anbringelse i enerum i op til 6 timer.

Det afgørende hensyn for indførelse af kapitel 75 b i retsplejeloven var ifølge strafferetsudvalget hensynet til kriminalitetsbekæmpelse samt iværksættelse af hjælpeforanstaltninger over for de involverede børn.

I forbindelse med lovændringen vil det blive behandlet, om denne er i overensstemmelse med grundloven samt Danmarks internationale forpligtigelser.

Dette speciale vil sætte fokus på begrebet retssikkerhed i relation til børn under den kriminelle lavalder. Eftersom der for nyligt er kommet et beslutningsforslag fra Dansk Folkeparti, om at sænke den kriminelle lavalder, vil det blive behandlet, hvorvidt der bør ske en ændring af den nuværende grænse på 15 år.⁶

1.1 Problemformulering

Indledningsvist søges begrebet retssikkerhed defineret. Specialets formål er at beskrive og analysere, hvilke retssikkerhedsmæssige konsekvenser indførelsen af kapitel 75 b i retsplejeloven har medført for børn under den kriminelle lavalder. Dette vil ske med særligt fokus på barnets retsstilling, legemsindgreb, tilbageholdelse samt enerumsanbringelse. Det vil blive belyst, hvorvidt disse straffeprocessuelle tvangsindgreb er i overensstemmelse med Danmarks internationale forpligtigelser i form af FN's konvention om Barnets Rettigheder og Den Europæiske Menneskerettigheds Konvention. Det vil blive overvejet hvilke hensyn, der gør sig gældende ved

⁵ Betænkning nr. 1431/2003 om straffeprocessuelle indgreb over for børn under den kriminelle lavalder

⁶ Beslutningsforslag fra Dansk Folkeparti, 2004-05, 2. samling – B12 BEH1 torsdag d. 19. maj 2005

fastlæggelse af den kriminelle lavalder, herunder om man bør ændre den nuværende aldersgrænse på 15 år.

1.2 Emneafgrænsning og metode

For at kunne foretage en hensigtsmæssig behandling af retssikkerheden for børn under den kriminelle lavalder, vil begrebet retssikkerhed blive indkredset. Da begrebet er en tidsbunden størrelse gives et kort historisk oprids som hovedsageligt er afgrænset til perioden fra retsstat til velfærdsstat. Dernæst behandles det, om man ved straffeprocessuelle tvangsindgreb kan sidestille retssikkerheden for henholdsvis børn og voksne.

Eftersom at legemsindgreb, tilbageholdelse samt anbringelse må antages at være særlig indgribende for børn under den kriminelle lavalder afgrænses specialet til behandling af disse indgreb.

Indgrebene vil blive vurderet i lyset af grundloven samt Danmarks internationale forpligtigelser såsom FN's Børnekonvention og Den Europæiske Menneskerettigheds Konvention.

Ved analyse af lovforslaget vil det indledningsvist blive behandlet, hvorledes retsstillingen er for børn under den kriminelle lavalder. Særligt om man kan betragte et barn under den kriminelle lavalder som sigtet. Det behandles i den forbindelse, om børn under den kriminelle lavalder har ret til advokatbeskikkelse. Endvidere bliver analysen suppleret af retspolitiske betragtninger, som lovændringen giver anledning til.

Det vil blive vurderet, om den nuværende grænse på 15 år for den kriminelle lavalder er hensigtsmæssig. I den forbindelse behandles hvilke hensyn, der taler for og imod en sænkning af den kriminelle lavalder til 12 år. Det vil ligeledes kort behandles, hvilke konsekvenser en forhøjelse til 18 år vil medføre. Der gives et bud på, om der kan iværksættes andre tiltag end en ændring af den kriminelle lavalder.

2 Analyse af begrebet retssikkerhed

2.1 Begrebet retssikkerhed

Begrebet retssikkerhed defineres i den Store Danske Ordbog, som *’Stat, hvor forvaltningen ikke kan foretage sig noget, der krænker borgerens personlige frihed eller ejendomsret uden hjemmel i en af forvaltningen selv ikke fastsat regel.’*⁷ I den juridiske ordbog lyder definitionen således, *”udtryk for samfundsforholdenes regulering ved klare og gennemtvungelige retsregler.”*⁸

Den første definition fokuserer hovedsageligt på hensynet til borgerens individuelle rettigheder, som er kendetegnede for retsstaten. Af den sidste definition fremgår det, at retssikkerheden sikres gennem klar lovhjemmel. Dette er kendetegnende for velfærdsstaten, hvor borgerne skal beskyttes af staten.

Begrebet retssikkerhed er en særegen størrelse, som på ingen måde er entydig. I teorien fremgår det, at det er en vanskelig definerbar størrelse. Begrebet får kun mening, såfremt man har et konkret værdigrundlag at holde begrebet op i mod.⁹ Grunden til, at retssikkerhedsbegrebet er svært at afgrænse er, at der er tale om en tidsbunden størrelse, som ændres i takt med samfundsudviklingen. Der er to former for retssikkerhed. På den ene side retssikkerheden for den enkelte og på den anden side retssikkerheden for befolkningen generelt. I snæver forstand betragtes retssikkerhed, som beskyttelse af den enkelte. Hvis der sker en krænkelse af den enkeltes rettigheder eller friheder, kan det enkelte individ genvinde sin frihed eller ret gennem det retsbeskyttelsesapparat, samfundet stiller til rådighed. Retssikkerhed betragtes i videste forstand ved, at der sker en fastlæggelse af den ønskede adfærd gennem retlig regulering fra samfundets side.¹⁰

2.2 Retssikkerhed i negativ og positiv forstand

Historisk set har begrebet retssikkerhed været centreret om den individuelle retssikkerhed. Negativt afgrænset er retssikkerhed udtryk for den enkeltes beskyttelse mod overgreb og vilkårlig behandling. Retssikkerhed betyder her det modsatte af vilkårlighed. Positivt afgrænset er

⁷ Jørgen Dalberg-Larsen, ”Retssaten, Velfærdsstaten og hvad så?”, 1984, afsnit 2

⁸ W.E. von Eyben, ”Juridisk Ordbog”, 1995, side 215

⁹ Carsten Henriksen, ”Retssikkerhed – En begrebsanalyse”, optryk i bogen ”Retlig Polycentri”, 1993, side 307

¹⁰ Ibidem, side 310

retssikkerhed udtryk for, at den enkelte kan forudberegne sin retssikkerhed. Borgeren skal have mulighed for at vurdere konsekvenserne af sine handlinger. Uanset om man anskuer retssikkerhed i negativ eller positiv forstand, taler meget for, at der er tale om komplementære størrelser. Et forbud mod vilkårlighed vil bevirke, at man har lettere ved at forudberegne sin retsstilling.

2.3 Historisk oprids af begrebet retssikkerhed

I en retsstat er regeludstederne bundet af loven, på samme måde som andre borgere, og kan kun gribe ind i retsforhold ud fra eksisterende positive retsregler. På den måde opnår borgerne en vis tryghed ved at kunne forudberegne konsekvenserne af deres handlinger. Der er således et forbud mod vilkårlige indgreb, som er et ubetinget krav til staten, førend man kan sige, at borgerne reelt er beskyttet. Begrebet retsstat blev først anvendt omkring 1800-tallet, men forudsætningerne herfor går længere tilbage. At loven, er det centrale styringsredskab for sikring af retssikkerhed, kan ligeledes læses ud af Jyske lov, hvor det hedder: ”Med lov skal land bygges.”¹¹ Enevældens indførelse af kongeloven i 1660 betød en ophævelse af enhver magtfordeling. Eftersom kongen frit kunne udøve sin magt, må det antages, at retsstaten på dette tidspunkt har sit absolutte nulpunkt. I 1700-tallet gik man i retning af, at der tilkommer alle mennesker visse grundlæggende rettigheder. Denne demokratiske retsopfattelse kom til udtryk i dannelsen af den danske forfatning i 1849. Grundloven var starten på retsstaten. I grundloven ses forskellige bestemmelser, som skal sikre det enkelte individ imod indgreb fra staten side, eksempelvis at den personlige frihed er ukrænkelig, at boligen er ukrænkelig § 72, at ejendomsretten er ukrænkelig § 73 etc.

Omkring midten af det forrige århundrede ændrede retsstaten sig fra kun at skulle sikre enkelte frihedsrettigheder til at være en retsstat, der gennem præcise positive lovregler sikrede den enkeltes retsstilling. Lovgivningsmagten fik monopol på at lave retsregler, og forvaltningsafgørelser underkastes domstolskontrol, jf. grundlovens § 63.

Retsstaten bliver langsomt afløst af velfærdsstaten. I retsstaten er udgangspunktet, at fordeling af de sociale goder skal ske via de frie markedets kræfter, og staten skal alene sikre de materielle betingelser ved at sørge for at opretholde ro og orden. I velfærdsstaten sker der en politisk fordeling af velfærdsydelserne, og med denne udvikling sker der en ændring i relationerne mellem borger og

¹¹ Jyske lov, 1241

myndighed. Borgerne skal nu beskyttes af staten, hvor de førhen skulle beskyttes mod staten. Det antages af Vagn Greve, at man i nogen grad bevæger sig over mod en politistat, eftersom regeringen i sin stræben på at beskytte borgerne giver politiet videre beføjelser.¹² Der er ingen tvivl om, at indsatsen mod kriminalitet er blevet et politisk varemærke, som til en vis grad lader sig påvirke af stemningen i befolkningen. At Danmark skulle være på vej mod en politistat, er formentlig skudt lidt over målet.

2.4 Straffeprocessuelle tvangsindgreb

I dag er der meget fokus på begrebet retssikkerhed både fra pressens side og fra lovgivers side. Begrebet retssikkerhed er især interessant ved straffeprocessuelle tvangsindgreb, fordi retssikkerheden her kan anskues fra forskellige synsvinkler. Man skal fra lovgivers side være særlig varsom med ikke at krænke den enkeltes retssikkerhed, når man foretager et straffeprocessuelt tvangsindgreb. Dette sikres ved krav til de enkelte indgreb i form af mistankekrav, indikationskrav og kriminalitetskrav. I øvrigt er der særlig opmærksomhed rettet mod principperne, proportionalitet og skånsomhed, som er alt afgørende for den enkeltes retssikkerhed.

Det kræves ligeledes fra lovgivers side, at der er fokus på retssikkerheden for befolkningen generelt. Herunder hensynet til at kriminalitet opklares, hvilket kan sikres gennem effektive efterforskningsskridt. I visse tilfælde kan det være problematisk at sikre retssikkerheden for såvel den enkelte som for befolkningen. Der må foretages en afvejning, hvilket er et centralt dilemma i dette speciale, hvor hensynet til barnet kontra hensynet til efterforskningen er i fokus.

2.5 Parametre til vurdering af retssikkerheden

- *Forudberegnelighed* – Forudberegnelighed er helt centralt, når man taler retssikkerhed. Ud fra retsreglerne skal den enkelte kunne forudberegne sin retsstilling ved en given handling. I kravet om forudberegnelighed ligger et forbud mod vilkårlighed, som vil resultere i ugennemskuelig retsanvendelse.
- *Klar lovhjemmel* – Lovhjemmel er helt essentielt i et retssamfund. Inden for straffeprocessen vil man være placeret i et retssikkerhedsmæssigt ingenmandsland, såfremt der ikke var klar

¹² Vagn Greve, "Får og Ulve", Optrykt i JFT 3-4/2004 side 309

lovhjemmel. For at myndighederne kan foretage indgreb i den enkeltes friheder, er det afgørende, at det sker efter præcise regler, hvor man nøje har afvejet de enkelte hensyn.

- Retsprincipper:
- *Proportionalitet* – Generelt er proportionalitet et vigtig princip indenfor straffeprocessen, og det er især vigtigt i tilfældet, hvor indgrebet er retten mod et barn under den kriminelle lavalder, som er et særligt beskyttelsesobjekt i samfundet.
- *Skånsomhed* – De ovennævnte hensyn ved proportionalitet er de samme, der gør sig gældende ved princippet om skånsomhed i straffeprocessen.

2.6 Børns retssikkerhed kontra voksnes

Ovennævnte er et forsøg på at indkredse begrebet retssikkerhed og liste nogle parametre til behandling af børns retssikkerhed ved indførelsen af kapitel 75 b i retsplejeloven. Det er dog væsentligt at fastslå, om man kan sidestille retssikkerheden for børn og voksne.

Hensynet til kriminalitetsbekæmpelse er et gennemgående træk, hvad angår såvel voksne som børn. Betingelserne for at foretage straffeprocessuelle tvangsindgreb er de samme. Her tænkes på kriminalitetskravet, indikationskravet og mistankekravet. Kravene justeres alt efter arten af kriminaliteten og hensynet til efterforskningen. Der er en samfundsmæssig interesse i at bekæmpe al kriminalitet, uanset om det begås af personer over eller under den kriminelle lavalder. Det er gennem bekæmpelse af kriminalitet, at staten sikrer borgernes retssikkerhed. Andre parallelle hensyn er at få opklaret kriminalitetens omfang, overblik over andre mistænkte medvirken, konfiskation etc. De fælles træk kan således let lede til det ræsonnement, at retssikkerheden er den samme for voksne og børn ved straffeprocessuelle indgreb. Den afgørende og helt essentielle forskel er, at børn under den kriminelle lavalder ikke kan straffes. Mange unge vil på trods heraf betragte straffeprocessuelle indgreb som indgribende, især i tilfældet, hvor det fører til frihedsberøvelse besluttet af de sociale myndigheder. Hensynene, bag indførelsen af kapitel 75 b i retsplejeloven, har hovedsageligt været at skabe en klar lovhemmel for de straffeprocessuelle indgreb over for børn under den kriminelle lavalder og for at iværksætte hjælpeforanstaltninger med henblik på at få de unge væk fra den kriminelle løbebane. Der har ligeledes været åbenbare hensyn til efterforskningen. Selvom de sociale hjælpeforanstaltninger i visse tilfælde kan virke som en straf for barnets og dets familie, vil det ikke være sammenligneligt med risikoen for straf iform af

fængsel. Derimod er der helt andre hensyn, der gør sig gældende for børn under den kriminelle lavalder. Her er der en ubetinget pligt til, at indgrebets intensitet indgår i vurderingen. I relation til denne vurdering indgår barnets unge alder. Proportionalitet og skånsomhed træder her i karakter, og må anses at være straffeprocessuelle principper, der er afgørende for børns retssikkerhed.

Afslutningsvist må det konstateres, at der retssikkerhedsmæssigt er nogle gennemgående træk, der er ens ved voksne og børn ved straffeprocessuelle tvangsindgreb. Det er imidlertid en væsentlig forskel, at man ikke kan straffe børn under den kriminelle lavalder. Det medfører, at retssikkerheden ikke helt kan sammenlignes for børn og voksne, hvad angår straffeprocessuelle tvangsindgreb. På trods af at man ikke kan straffe børn under 15 år, skal man stadig være yderst forsigtig med tvangsindgreb, men af andre årsager, end der gælder for personer på 15 år eller derover. Netop på grund af barnets unge alder kan et tvangsindgreb virke særligt indgribende, og det må derfor indgå i vurderingen af indgrebets foretagelse. Ovennævnte betragtninger må holdes for øje i behandlingen af lovændringen, når barnets retssikkerhed skal vurderes.

3 Retssikkerhedsmæssige betragtninger ved indførelsen af kapitel 75 b

Justitsministeren udtaler: ”... *Muligheden for at kunne foretage straffeprocessuelle tvangsindgreb over for børn under 15 år er vigtig, ikke blot for at sikre, at kriminaliteten kan opklares, men i mange tilfælde også af hensyn til de sociale myndigheders muligheder for at kunne iværksætte passende sociale foranstaltninger over for børnene. Også Retssikkerhedsmæssige hensyn taler for, at loven indeholder klare hjemmelsbestemmelser*”.¹³

Denne udtalelse rummer retssikkerhed anskuet fra forskellige synsvinkler. Hensynet til, at kriminaliteten opklares er til dels centreret om retssikkerheden for befolkningen generelt, men har også sigte på offeret, der har været genstand for den kriminelle handling. Denne form for retssikkerhed er typisk for velfærdsstaten, hvor staten skal beskytte dens borgere, jf. afsnit 3.3. Det må antages, at der overordnet set er sket en forbedring af retssikkerheden for borgerne ved indførelsen af kapitel 75 b i retsplejeloven. Dette er sket ved større fokusering på de unges kriminalitet. Borgeren har et indtryk af, at der bliver taget hånd om de unges kriminelle handlinger. Selv om de unge under den kriminelle lavalder ikke kan drages til ansvar strafferetligt, er det stadig betryggende, at kriminaliteten opklares, således at der kan ske tiltag fra de sociale myndigheder.

I dette tilfælde, hvor der ikke tidligere har været en klar lovhjemmel for de straffeprocessuelle tvangsindgreb over for børn under den kriminelle lavalder, har det ligeledes en selvstændig værdi for retssikkerheden, at hjemlen for indgrebene tydeliggøres. Børn under den kriminelle lavalder er særlige beskyttelsesobjekter i kraft af deres stilling som samfundets svage part. Derfor er det af afgørende betydning, at man har en klar lovhjemmel. Lovhjemmel er et parameter for sikring af retssikkerheden, jf. afsnit 3.5.

¹³ Justitsministeriet, ”Klarere regler for politiets indgreb over for mistænkte børn under 15 år”, 2003

4 Børns retsstilling under efterforskning af straffesager

Indledningsvist er det relevant at behandle, om man kan rejse sigtelse mod børn under den kriminelle lavalder, hvilket har betydning for den processuelle retsstilling, der indrømmes barnet.

4.1 Hvilke rettigheder har man generelt som sigtet?

Personer, der er sigtet i en straffesag, har krav på inden afhøring af politiet at blive gjort bekendt med sigtelsen samt oplysning om, at man ikke er forpligtet til at udtale sig under sagen jf. retsplejelovens § 752, stk. 1. Sigtede har ret til forsvarerbeskikkelse, som er særligt relevant ved straffeprocessuelle indgreb, da enkelte indgreb kræver, at der er rejst formel sigtelse, jf. retsplejelovens §§ 730-32.

Sigtede og hans forsvarer har i øvrigt en række partsbeføjelser, såsom at sigtede som udgangspunkt skal gøres bekendt med og have adgang til at overvære alle retsmøder under efterforskningen jf. retsplejelovens § 748.

Sigtedes forsvarer har efter retsplejelovens § 745, som udgangspunkt, adgang til at gøre sig bekendt med det materiale politiet har tilvejebragt under efterforskningen samt adgang til at overvære politiets afhøringer af sigtede.

Det er i øvrigt fastsat i retsplejelovens § 752, stk. 3, at spørgsmål ikke må stilles således at noget, der er benægtet eller ikke erkendt, forudsættes tilstået og der må ikke anvendes trusler eller lignende. Afhøringen må ikke forlænges for at opnå en tilståelse efter stk. 4.

Dette er nogen af de rettigheder, der er knyttet til det at være sigtet, men der er også enkelte pligter. Eksempelvis fotograferes sigtede og i visse tilfælde tages fingeraftryk.

4.2 Kan børn sigtes?

Denne problemstilling er behandlet i betænkningen.¹⁴ Der er ikke fuld enighed herom i den juridiske litteratur. Hans Gammeltoft-Hansen antager, at børn under 15 år: *'af formelle grunde ej*

¹⁴ Betænkning nr. 1431, side 18

heller bør betegnes som sigtede i rapporter m.v.” Hans Gammeltoft-Hansen mener imidlertid, at en række af de processuelle retsgarantier, som normalt tilkommer sigtede, alligevel skal finde anvendelse på børn under 15 år.¹⁵ Eva Smith antager, at der ikke er hjemmel til at sigte børn under den kriminelle lavalder.¹⁶ På linie hermed er Bernhard Gomard, der anfører, at sigtelse forudsætter mulighed for strafforfølgning.¹⁷ Gorm Toftegaard Nielsen påpeger, at på trods af at børn under den kriminelle lavalder ikke kan straffes, kan der idømmes konfiskation, hvorved det er tvivlsomt, om man ikke kan sigte børn under den kriminelle lavalder.¹⁸

Ud fra de forskellige holdninger i litteraturen kan det konstateres, at der nogenlunde er enighed om, at man ikke kan sigte børn under den kriminelle lavalder. Der er stort set enighed om begrundelsen herfor. Både Bernhard Gomard og Hans Gammeltoft-Hansen lægger vægt på den manglende mulighed for strafforfølgelse af børn under den kriminelle lavalder, hvor Eva Smith anfører den manglende lovhjemmel som begrundelse. Gorm Toftegaard Nielsen anser det derimod for tvivlsomt, at man ikke kan sigte børn under den kriminelle lavalder med den begrundelse, at der kan idømmes konfiskation.

I U 2000.2547 Ø fandtes konfiskation ikke udelukket, selvom sagen vedrørte 2 børn under den kriminelle lavalder, jf. straffelovens § 76, jf. § 75, stk. 2. Sagen omhandlede 2 drenge (D1 og D2), der var under 15 år, som havde opsat ruser inden for fredningsbæltet. Byretten udtaler: *’Det er under sagen ubestridt, at ruserne var placeret i strid med den ovenfor nævnte bekendtgørelse. Betingelserne for konfiskation findes herefter opfyldt i medfør af straffelovens § 75, stk. 2’*

Landsrettens bemærkninger: *”...at det ikke er udelukket at konfiskere ruserne, selvom D1 og D2 på grund af alder ikke kan straffes for overtrædelse af Fiskeriministeriets bekendtgørelse”. I den konkrete sag finder landsretten imidlertid ikke, at der skal ske konfiskation: ”... ikke, at der bør ske konfiskation, da der alene er tale om lystfiskeri med et begrænset udbytte... ”.*

Det bestrides ikke, at der kan idømmes konfiskation for børn under den kriminelle lavalder, som anført af Gorm Toftegaard Nielsen. Men at inddrage denne sanktion i vurderingen af, hvorvidt børn

¹⁵ Betænkning nr. 1431, side 18 ff. - Hans Gammeltoft-Hansen, ”Strafferetsplejen II”, 1. udgave, side 67

¹⁶ Betænkning nr. 1431, side 18 ff. - Eva Smith, ”Straffeprocessen”, 4 udgave, side 48

¹⁷ Betænkning nr. 1431, side 18 ff. - Bernhard Gomard, ”Studier i den danske straffeprocessen”, 1976, side 225

¹⁸ Betænkning nr. 1431, side 18 ff. - Gorm Toftegaard Nielsen, ”Straffesagens gang” 2. udgave, side 47

kan sigtes virker uforståelig. Konfiskation er ikke en straf efter dansk ret, men derimod en "anden strafferetlig retsfølge". Som anført af Vagn Greve har konfiskation flere formål: "... for det første at sikre sig at forbrydelse ikke kan betale sig, for det andet at forebygge gentagelse og for det tredje at virke pædagogisk gennem at knytte sanktionen snævert sammen med lovovertrædelsen." ¹⁹

Når man anvender konfiskation over for et barn under den kriminelle lavalder, har det netop de ovennævnte formål for øje. Det ville være fuldstændig utopisk, såfremt man ikke kunne konfiskere tyvekoster fra unge under den kriminelle lavalder på trods af, at de ikke kan drages til ansvar strafferetligt. Det har et præventiv sigte, at der kan ske konfiskation fra unge under den kriminelle lavalder. Det kan eksempelvis være tilfældet ved effekter, der er anvendt til selve forbrydelsen. I øvrigt skal der også kunne ske konfiskation af tyvekoster, således at de stjålne genstande kan føres tilbage til ejeren, som ikke nødvendigvis har tegnet forsikring. Man skal i den forbindelse være opmærksom på, at der godt kan statueres et erstatningsretligt ansvar for børn, selvom de ikke kan drages til ansvar strafferetligt, jf. erstatningsansvarslovens § 24 b.

Under afsnit 5.1 er behandlet, hvilke rettigheder man har som sigtet. Hovedbegrundelsen for disse rettigheder er, at man som sigtet bliver tilgodeset med visse retsgarantier, eftersom sigtelsen kan resultere i strafansvar. Den helt essentielle forskel, hvad angår børn under den kriminelle lavalder, er netop, at de ikke kan risikere straf. Synspunkterne fra Bernhard Gomard og Hans Gammeltoft-Hansen kan tilsluttes. Det må anses for korrekt, at børn under den kriminelle lavalder ikke kan anses som sigtet, da der ikke kan ske straffeforfølgning. Den manglende hjemmel må ligeledes antages at være en væsentlig faktor, som bidrager til samme antagelse.

Ved indførelsen af kapitel 75 b i retsplejeloven har det været nødvendigt, at få en afklaring på denne tvivl, eftersom der er flere tvangsindgreb, hvortil det kræves, at man er sigtet for en forbrydelse, før man kan foretage tvangsindgrebet. De regler i retsplejeloven, der før lovændringen indeholdt krav om sigtelse omfatter blandt andet § 792 a, stk. 1 om indgreb over for sigtede i form af legemsbesigtigelse, § 792 a, stk. 2 om legemsundersøgelse, § 792 b, stk. 2 om udtagelse af blodprøver i forbindelse med lovovertrædelser, der omfatter indtagelse af spiritus eller euforiserende stoffer og § 817, stk. 2 om forevisning i konfrontationsparade samt legemsindgreb i forbindelse med anholdelse for at fratage den pågældende våben jf. § 758.

¹⁹ Vagn Greve, "Straffene", 1996, side 200

Det er strafferetsudvalgets opfattelse, at man skal være opmærksom på, at der er helt særlige hensyn, der gør sig gældende, hvad angår tvangsindgreb over for børn under den kriminelle lavalder. Her anfører udvalget, at der er en afgørende forskel fra barn til voksen. Det vurderes, at man skal være forsigtig med at begrænse efterforskningsmidlerne i forhold til børn. Der er væsentlige hensyn at tage til barnet selv. Her tænkes på interessen i at få klarlagt barnets kriminalitet, så der kan sættes ind med de nødvendige sociale tiltag.²⁰ Udvalget indrømmer, at der er en vis uklarhed om, hvorvidt der kan rejses sigtelse mod børn, men at det hovedsageligt bunder i formelle synspunkter. Der er et reelt behov for, at kunne anvende de indgreb, der kræver sigtelse over for børn, vurderes det af strafferetsudvalget.²¹

Det er meget teoretisk at diskutere, om der er hjemmel til at sigte børn. I nogen grad er det baseret på formelle synspunkter, som anført af strafferetsudvalget. Det må antages at være mest optimalt, at man vurderer hensigtsmæssigheden af de enkelte indgreb over for barnet i stedet for at fokusere på sigtelsen. Her tænkes navnlig på hensynet til opklaring af forbrydelsen, udelukkelse af andre mistænkte, konfiskation af udbytte, samt nødvendige tiltag fra de sociale myndigheder. Udvalget forudsætter således, at der ikke kan rejses formel sigtelse mod børn under den kriminelle lavalder.²² Efterfølgende er denne antagelse taget til indtægt af Gorm Toftegaard Nielsen uden videre bemærkning.²³

4.3 Praxis vedrørende om børn kan anses som sigtet

I en ombudsmandssag, der er refereret i Folketingets ombudsmandsberetning fra 1970, s 72 f., er det lagt til grund, at børn under 15 år ikke kan anses for sigtet i en straffesag. Sagen omhandlede en 12-årig, der var mistænkt for tyveri af nogle fiskestænger, hvor politiet havde indbragt barnet på politistationen.

I U 1997.802 V blev det behandlet, om børn under 15 år kunne anses som sigtet. Sagen vedrørte en 13-årig dreng D, der havde været tilbageholdt af politiet i knap 2 timer efter anmeldelse af et forsøg på indbrud. Byretten udtaler: *"Det fremgår af Deres skrivelse, at D er under 15 år og dermed ikke*

²⁰ Betænkning nr. 1431, side 80 ff.

²¹ Ibidem, side 83

²² Betænkning nr. 1431, side 88

²³ Gorm Toftegaard Nielsen, "Strafferet 1 Ansvar", 2004, side 279

kan straffes eller sigtes. Retten finder herefter ikke, at der er hjemmel til at beskikke forsvarer for ham efter retsplejelovens § 730 i forbindelse med afhøringen ved politiet... ”.

Landsrettens bemærkninger: *”Da D ikke har været sigtet, er der ikke hjemmel til at beskikke en forsvarer for ham, jf. retsplejelovens 731 og 732... ”.*

Det er kun i byrettens dom, at det direkte fastslås at man ikke kan sigtes, når man er under den kriminelle lavalder. Man kan ikke umiddelbart udlede noget fra landsretten, der bare konstaterede, at man ikke har krav på en forsvarer, når man ikke er sigtet. Bemærkningerne fra landsretten kan have to betydninger. For det første, at landsretten ikke selvstændigt vurderede, hvorvidt børn under den kriminelle lavalder kan sigtes, eftersom der ikke generelt ville være rejst sigtelse i den konkrete sag. Dermed ville der ikke være krav på forsvarerbeskikkelse. For det andet kan landsrettens manglende stillingtagen til byrettens bemærkning om, at børn under 15 år ikke kan sigtes tolkes således, at landsretten er enig i byrettens udlægning. Man må formode, at landsretten ikke havde udfærdiget sine bemærkninger så kortfattet, såfremt den havde været uenig i byrettens afgørelse.

Dommen U 1995.536 Ø omhandler ligeledes problemstillingen, om børn kan sigtes. Sagen omhandler en 14-årig E, som blev sigtet for overtrædelse af politivedtægten ved at have råbt ukvemsord efter politiet. E blev indbragt til politistationen og rejste sag om erstatning for anholdelsen med unødigt transport til politistationen. Domsmandsrettens bemærkninger: *”Retten finder imidlertid ikke, når henses til det påsigtede forholds karakter, at E har givet anledning til en frihedsberøvelse af 2 timers varighed.”*

Landsretten skal udtale: *”... politiassistent P på stedet rejste sigtelse mod E for strafbart forhold.”*

Det er væsentlig at bemærke, at landsretten ikke tager stilling til anholdelsen som sådan:

”Uden at landsretten finder det fornødent at tage stilling til, om det var nødvendigt at anholde E i den situation, der forelå, finder landsretten imidlertid, at der ikke har bestået en nødvendig...”.

Domsmandsretten og landsretten udtaler sig ikke om, hvorvidt der har været hjemmel til at rejse sigtelse. Man kan undre sig lidt over, at det ikke er sket. På den anden side kan man næppe slutte modsætningsvist, således at man godt kan sigte et barn under den kriminelle lavalder, fordi retterne

har undladt at påtale sigtelsen. Landsretten manglende stillingtagen til anholdelsen taler for, at det ikke har haft betydning for påkendelse af erstatning, om der kunne rejses sigtelse eller ej.

Sammenfattende syntes det at fremgå af praksis, at der ikke kan rejses sigtelse mod børn under den kriminelle lavalder.

5 Advokatbeskikkelse

I tilknytning til barnets retsstilling er det aktuelt at behandle forsvarerbeskikkelse i forbindelse med indførelsen af kapitel 75 b i retsplejeloven.

5.1 Før lovændringen

Efter ovennævnte behandling er det tvivlsomt, hvorvidt der kan rejses sigtelse mod børn under den kriminelle lavalder, der mistænkes for en forbrydelse. Ligeledes er det derfor tvivlsomt, om retsplejelovens regler om beskikkelse af forsvarer finder anvendelse over for børn under denne alder.

I U 1997.802 V blev det behandlet om, der kunne ske beskikkelse for en dreng under den kriminelle lavalder. Byretten udtalte, at ” ... *D er under 15 år og dermed ikke kan straffes eller sigtes. Retten finder herefter ikke, at der er hjemmel til at beskikke forsvarer for ham efter retsplejelovens § 730 i forbindelse med afhøringen ved politiet...* ”.

Landsretten stadfæstede byrettens kendelse uden at tage stilling til, om der kunne ske beskikkelse for børn under den kriminelle lavalder. Hvis man lægger byrettens kendelse til grund, er der ikke hjemmel til beskikkelse af forsvarer for børn under den kriminelle lavalder.

Ib Henricson mener under henvisning til dommen, at ”... *Det er tvivlsomt, om den unge kan sigtes, og om han dermed har adgang til de rettigheder, dette medfører herunder bistand af advokat. Imidlertid giver ordlyden af retsplejeloven §§ 730 og 731 om forsvarebeskikkelse ikke mulighed for at stille denne garanti til rådighed for den unge.*”²⁴

Ib Henricson anser det for usikkert, hvorvidt man kan sigte børn. I den forbindelse tillægges den manglende hjemmel vægt. Derudover er det yderligere værd at bemærke, at advokatbeskikkelse er en retsgaranti for den, der risikerer straf.

Som anført af Hans Gammeltoft Hansen i afsnit 5.2 bør nogle af de straffeprocessuelle retsgarantier finde anvendelse på trods af, at man ikke kan rejse formel sigtelse over for børn. Hovedformålet

²⁴ Betænkning nr. 1431 side 23 f. - Ib Henricson, ”politiret”, 2. udgave, 1999, side 58 ff.

med forsvarerbeskikkelse er at sikre retssikkerheden for den sigtede, der risikerer straf. Det kan imidlertid ikke afvises, at børn under den kriminelle lavalder kan have behov for juridisk bistand i konkrete tilfælde. Det må imidlertid, som udgangspunkt, ske ud fra en konkret afvejning af det enkelte indgreb, og det særlige hensyn man skal tage til børn under den kriminelle lavalder.

5.2 Udvalgets overvejelse i forbindelse med betænkningen

Udvalgets forslag om at gøre straffeprocessuelle indgreb i retsplejeloven generelt anvendelige med hensyn til børn under den kriminelle lavalder indebærer, at reglerne om forsvarerbeskikkelse finder tilsvarende anvendelse. Således skal der ske beskikkelse ved indgreb i meddelelshemmeligheden, observation og dataaflæsning kap. 7, legemsindgreb kap. 72, ransagning kap. 73, beslaglæggelse og edition kap. 74 og kapitel 75 a om andre efterforskningskridt. Udvalget har gjort sig klart, at der ikke efter gældende ret er hjemmel til at beskikke en forsvarer for børn under den kriminelle lavalder efter §§ 730-732, da man ikke kan sigte børn under denne alder. Det har krævet en stillingtagen fra strafferetsudvalget om, hvorvidt man kan sigte børn, eftersom mange af de straffeprocessuelle indgreb kræver sigtelse.

Udvalget kom frem til at de indgreb, der normalt kræver en sigtelse, ligeledes skal finde anvendelse på børn under den kriminelle lavalder. Udvalget bliver således nødsaget til specifikt at tage stilling til, om børn under den kriminelle lavalder, skal have en anderledes retstilling, hvad angår forsvarerbeskikkelse. Udvalget antager, at der kan være et særligt behov for advokatbistand, selv om børn under 15 år ikke kan straffes. Dette gælder navnlig i sager om alvorlig kriminalitet samt tilfælde, hvor der skal iværksættes meget indgribende straffeprocessuelle indgreb, der efter gældende ret alene kan anvendes over for sigtede personer. Udvalget afviser imidlertid at foreslå en generel adgang til advokatbeskikkelse for mistænkte børn under den kriminelle lavalder. Udvalget lægger vægt på, at undersøgelser af strafbare forhold har et andet sigte end normalt, når det angår børn under denne alder. Hovedhensynet er især at få fastlagt de kriminelle aktiviteter således, at der kan iværksættes sociale hjælpeforanstaltninger. Udvalget anfører ligeledes, at det ikke er i barnets interesse at ”*procesliggøre*” undersøgelsen.²⁵ Hermed mener udvalget, at man ikke skal fokusere entydigt på forsvarerbeskikkelse, som er en rettighed for personer, der risikerer straf.

²⁵ Betænkning nr. 1431, side 101

5.3 Efter lovændringen

Med lovændringen er indført § 821 e vedrørende advokatbeskikkelse:

”Efter anmodning fra forældremyndighedens indehaver eller politiet kan der beskikkes en advokat for en person under 15 år, når den pågældende efter sagens karakter og omfang må antages at have et ganske særligt behov for advokatbistand og

1) den pågældende skal afhøres i anledning af mistanke om en lovovertrædelse, der i almindelighed ville medføre fængselsstraf, eller

2) der skal iværksættes et indgreb, som efter lovens almindelige regler forudsætter, at der er rejst sigtelse mod den pågældende.

Stk. 2. I de tilfælde, der er nævnt i § 792 c, stk. 4, skal der beskikkes advokat efter anmodning.”

Advokatbeskikkelse forudsættes kun at skulle ske i ganske særlige tilfælde. Det kan f.eks. være sager, hvor der er tale om drab, kvalificeret vold, eller når der er tale om afholdelse af retsmøder under efterforskningen. I de tilfælde hvor afgørelser om legemsundersøgelse træffes af retten, skal der vejledes om adgang til advokatbeskikkelse.²⁶ Retsplejelovens § 821 e om advokatbeskikkelse vil blive behandlet yderligere under afsnittet om FN-konventionen og afsnittet om retspolitiske betragtninger.

²⁶ Bo von Eyben, Jan Pedersen, Thomas Rørdam, ”Karnov”, rpl. § 821 e, note 3606

6 Legemsindgreb

6.1 Kodificering af gældende ret

Mange af bestemmelserne, der er indført med kapitel 75 b i retsplejeloven, antages af strafferetsudvalget at være kodificering af gældende ret, og dermed er disse bestemmelser ikke så interessante i forbindelse med dette speciale. Retssikkerhedsmæssigt har det imidlertid bidraget til en tydeliggørelse af hjemmelen for disse indgreb, hvilket må antages at have en selvstændig værdi. Man opnår herved den nødvendige fasthed, klarhed og ensartethed i retsanvendelsen, som anført af strafferetsudvalget.²⁷ Eftersom der i teorien har været tvivl om, hvorvidt man kan sigte børn, er det interessant at behandle et tvangsindgreb, der i visse tilfælde kræver sigtelse.

6.2 Legemsindgreb

De gældende regler om straffeprocessuelle legemsindgreb, der bygger på Strafferetsplejeudvalgets betænkning nr. 1104/1987 om legemsindgreb under efterforskningen findes i retsplejelovens kapitel 72. De omfattede indgreb findes beskrevet i retsplejeloven § 792. Bestemmelsen sondrer mellem legemsbesigtigelse og legemsundersøgelse. Ved legemsbesigtigelse forstås besigtigelse af legemets ydre, optagelse af fotografier, aftryk, visitation af tøj etc. Ved legemsundersøgelse forstås undersøgelse af legemet, dets hulrum, udtagelse af blodprøve, røntgenundersøgelse etc.

6.3 De gældende betingelser for legemsindgreb før lovændringen

Reglerne om legemsindgreb skelner mellem om indgrebet foretages over for en sigtet eller en ikke-sigtet person.

6.3.1 Legemsindgreb over for sigtede

Efter § 792 a, stk. 1 kan der foretages legemsbesigtigelse over for sigtede, såfremt den pågældende med rimelig grund er mistænkt for en lovovertrædelse, der er undergivet offentlig påtale, og indgrebet må antages at være af væsentlig betydning for efterforskningen. Efter § 792 a, stk. 2 kan der foretages legemsundersøgelse over for sigtede, når der er begrundet mistanke om, at den

²⁷ Betænkning nr. 1431, side 29

pågældende er skyldig i en lovovertrædelse, hvor strafferammen er fængsel i 1 år og 6 måneder eller derover, eller en overtrædelse af straffelovens § 249, 1. led. Herudover er det en betingelse, at indgrebet er af afgørende betydning for efterforskningen.

Selv om indikationskravet i § 792 a, stk. 1, nr. 2 ikke er opfyldt, kan der i medfør af § 792 b optages fingeraftryk og personfotografi, hvis den pågældende med rimelig grund er mistænkt for en lovovertrædelse, der kan medføre fængsel i 1 år og 6 måneder eller derover.

På tilsvarende måde kan der i medfør af § 792 b, stk. 2 foretages legemsundersøgelse over for sigtede i form af udtagelse af blodprøver, selv om mistankekravet i § 792 a, stk. 2 ikke er opfyldt. Det er dog en betingelse, at der er en begrundet mistanke, hvor gerningsindholdet angår indtagelse af spiritus eller euforiserende stoffer.

6.3.2 Legemsindgreb over for ikke-sigtede

Bestemmelse i § 792 d fastsætter betingelserne for at foretage legemsindgreb over for en person, der ikke er sigtet. Efter stk. 1 er legemsindgreb over for ikke-sigtede ikke omfattet af kapitel 72, såfremt der gives samtykke til indgrebet. Hovedreglen om at samtykke er nødvendigt for at foretage legemsindgreb over for ikke-sigtede fraviges på to punkter, jf. § 792 d, stk. 2 og 4.

Der er i øvrigt også reglen i § 758, stk. 1, hvor politiet kan foretage legemsindgreb over for anholdte personer. Efter denne bestemmelse kan politiet under iagttagelse af § 792 e foretage besigtigelse og undersøgelse af den anholdtes legeme og tøj, med henblik på at fratage genstande som kan benyttes til vold eller undvigelse, eller som i øvrigt kan medføre fare for den anholdte eller andre.

6.4 Kompetencen

Kompetencen til at træffe indgreb ved alle former for legemsbesigtigelse herunder optagelse af fingeraftryk og personfotografier er efter § 792 c, stk. 1 tillagt politiet. De mindst indgribende former for legemsundersøgelse kan ligeledes besluttes af politiet jf. § 792 e, stk. 3. Kompetencen til at træffe afgørelse over for sigtede angående de mest intense legemsundersøgelser sker af retten ved kendelse, jf. § 792 c, stk. 2, 1 pkt. Det skal dog bemærkes, at der i § 792 c, stk. 3 er indeholdt en regel om *’periculum in mora’*, der giver politiet adgang til at træffe en foreløbig beslutning om

legemsindgreb, såfremt indgrebets øjemed ville forspildes ved at afvente rettens afgørelse. I dette tilfælde skal politiet snarest muligt og senest inden 24 timer forelægge sagen for retten.

Det almindelige krav om indgrebets proportionalitet fremgår af § 792 e, og efter stk. 2 skal legemsindgrebet foretages så skånsomt, som omstændighederne tillader det.

6.5 Legemsindgreb over for børn under 15 år

Efter de gældende regler i kapitel 72 er der ikke specifikke regler gældende for børn under 15 år.

6.5.1 Legemsindgreb over for ikke sigtede

I bemærkningerne er anført ”... Ved undersøgelse af børn kræves i almindelighed skriftligt eller mundtligt samtykke fra forældremyndighedens indehaver (f.eks. en af forældrene) og ved større børn(fra omkring15-års alderen) tillige samtykke fra barnet selv...”²⁸

Der henvises i øvrigt til Strafferetsplejeudvalget betænkning vedrørende legemsindgreb, hvor det følger, at der kan foretages legemsindgreb over for børn under den kriminelle lavalder i medfør af § 792 d, stk. 2 og 4 over for ikke-sigtede.²⁹

6.5.2 Legemsindgreb over for sigtede

Udover mistankekravet kræves, at der er rejst en formel sigtelse. Eftersom det er tvivlsomt, hvorvidt der kan rejses sigtelse mod børn under 15 år, anses det ligeledes fra udvalgets side usikkert, om der kan gennemføres legemsindgreb mod børn under 15 år.³⁰

Ib Henricson antager, at der formentlig ikke er noget til hinder for, at et barn under 15 år undergives legemsindgreb, såfremt de øvrige kriterier for indgrebet er opfyldt. Da må det støttes på politiet generelle hjemmel i den nu ophævede bestemmelse i retsplejelovens § 108. Denne bestemmelse er afløst af L 2004.444 om politiet virksomhed.³¹

²⁸ Ibidem, side 51

²⁹ Betænkning nr. 1104/1987, Legemsindgreb under efterforskningen side 78 ff.

³⁰ Betænkning nr. 1431, side 53

³¹ Betænkning nr. 1431, side 23 - Ib Henricson, Politiret, 2 udgave, 1999, side 59

6.6 Efter lovændringen

Efter indførelsen af § 821 b kan der foretages legemsindgreb efter regler i kapitel 72 dog med den undtagelse, at optagelse af fingeraftryk og personfotografi til senere identifikation er udelukket, jf. § 792 b, stk. 1. Politiet må ikke opbevare personfotografi, fingeraftryk, eller andet materiale og andre oplysninger med henblik på senere identifikation, jf. 792 f, stk. 1 og 2.

Efter stk. 3 skal indehaveren af forældremyndigheden samtykke i indgrebets foretagelse, såfremt indgrebet kræver samtykke efter stk. 1 eller 2.

Med indførelsen af § 821 b, stk. 1, 1.pkt. fastslås det, at retsplejelovens kapitel 71-74 og 75 a indeholdte straffeprocessuelle indgreb mod mistænkte og sigtede som udgangspunkt finder tilsvarende anvendelse over for børn under 15 år. Udvalget har redegjort for hvorfor indgreb, der kræver sigtelse, skal finde anvendelse på børn under den kriminelle lavalder. Det anføres, at der er en samfundsmæssig interesse i, at forbrydelser opklares. Det er ligeledes i barnets interesse at få klarlagt sine kriminelle handlinger, således at de nødvendige sociale hjælpeforanstaltninger kan iværksættes. Udvalget anfører i den forbindelse, at det beror på formelle synspunkter, at der ikke kan rejses sigtelse mod børn under den kriminelle lavalder, men at der er et klart behov for, at disse indgreb kan finde anvendelse. De indgreb, der kræver sigtelse, bør således kunne finde anvendelse, såfremt retsplejelovens almindelige betingelser er opfyldt, og mistanken mod barnet har en sådan styrke og karakter, at der ville kunne rejses sigtelse, såfremt de pågældende havde været 15 år eller derover.³²

6.7 Proportionalitet

Retsplejelovens § 821 c omhandler proportionalitet:

” Ved vurderingen af, om tilbageholdelse eller andre straffeprocessuelle indgreb over for personer under 15 år ville være et uforholdsmæssigt indgreb, skal der lægges vægt på den særlige belastning, som indgrebet på grund af den pågældendes unge alder må antages at indebære.”

³² Betænkning nr. 1431, side 83 ff.

Strafferetsudvalget vægter kravet om proportionalitet særligt højt, hvad angår børns tilstedeværelse i straffeprocessen. Allerede efter gældende ret må det antages, at barnets unge alder skal indgå i proportionalitetsvurderingen, når der foretages straffeprocessuelle indgreb over for børn under den kriminelle lavalder. Udvalget har fundet det vigtigt, at kravet om proportionalitet udtrykkeligt nævnes i det nye kapitel 75 b, således at opmærksomheden henledes på, at barnets alder skal indgå med betydelig vægt.³³

6.8 Samtykke

Strafferetsudvalget har overvejet, hvorvidt der ved siden af kravet om samtykke fra indehaveren af forældremyndigheden bør fastslås en særlig regel, hvorefter børn der er fyldt 12 år ligeledes skal meddele samtykke for, at betingelserne for legemsindgreb efter § 792 c, stk. 3 og 5, og § 792 d, stk. 1 kan anses for opfyldt. I betænkning nr. 1420/2002, side 99 anfører arbejdsgruppen, at større børn i alderen 12 år eller derover bør inddrages i vurderingen, når der skal foretages legemsundersøgelse. Udvalget har imidlertid ikke valgt at foreslå en udtrykkelig regel om samtykke for børn på 12 år eller derover. Forældrene antages, at være nærmest til at bedømme om en eventuel modvilje fra barnet er alvorligt ment.³⁴

6.9 Retssikkerhedsmæssige betragtninger

Indførelsen af en direkte hjemmel i kapitel 75 b for legemsindgreb må anses som en styrkelse af barnets retssikkerhed. Det må antages, at opmærksomheden henledes på indgrebets berettigelse, når der er en klar hjemmel. Selv om indgrebet ikke har til formål at tilvejebringe beviser for statuering af et strafferetligt ansvar, vil det stadig betragtes som et indgribende tvangsindgreb set fra barnets side. Med den direkte hjemmel vil der være en større sikkerhed for, en ensartet retsanvendelse som er med til at styrke retssikkerheden for barnet. Det er til gavn for barnets retssikkerhed, at man ved lovændringen har haft specielt fokus på kravet om proportionalitet, samt en tydeliggørelse af, at barnets unge alder skal indgå i proportionalitetsvurderingen med betydelig vægt. I den forbindelse må man håbe, at politiet har de unges behov for øje og ikke udelukket er forblændet af hensynet til efterforskningen. Man skal anvende mindre indgribende midler, hvis det er muligt, især hvor der er tale om et indgribende indgreb over for barnet. Udvalget har ikke valgt at foreslå en udtrykkelig

³³ Ibidem side 92

³⁴ Ibidem, side 98

regel om samtykke for børn på 12 år eller derover. Hovedargumentet har været, at samtykke fra forældremyndighedsindehaveren er tilstrækkeligt, og at forældrene må anses at være nærmest til at vurdere, om et manglende samtykke fra barnets side er alvorligt ment. I den forbindelse skal man være opmærksom på Danmarks internationale forpligtigelser i form af Børnekonventionen. Problemstillingen vil blive behandlet i afsnittet om Børnekonventionen, og der vil ligeledes være en stillingtagen til samtykkespørgsmålet i det efterfølgende retspolitiske afsnit. Indførelsen af hjemmelen til legemsindgreb er som nævnt ligeledes sket af hensyn til kriminalitetsbekæmpelsen, og dermed er indgrebet medvirkende til at sikre retssikkerheden for samfundet generelt. Legemsindgreb kan være et afgørende led i efterforskningen for at sikre beviser ved eksempelvis sædelighedsforbrydelser. I tilfældet hvor børn under den kriminelle lavalder er indblandet i sædelighedssager, er det afgørende for borgenes retssikkerhed, at der bliver taget hånd om de kriminelle handlinger. Det er ligeledes alt afgørende, at man hurtig kan sætte ind for at hjælpe barnet.

Det er anført i § 821 e, stk. 2, at der skal beskikkes advokat efter anmodning jf. § 792 c, stk. 4.

7 Anholdelse

De almindelige regler for anholdelse indeholder ikke særlige regler gældende for børn under 15 år.

7.1 Før lovændringen

Det var almindeligt antaget, at der kunne ske anholdelse af børn under 15 år som led i efterforskningen af en forbrydelse, jf. Rigsadvokatens Meddelelse nr. 7/1998. pkt. 1.2.1. Ifølge denne meddelelse kunne børn under 15 år, der var mistænkt for et strafbart forhold tilbageholdes, hvis betingelserne for anholdelse var til stede, og dersom hensynet til sagens opklaring og barnets tarv gjorde en tilbageholdelse nødvendig.

7.2 De almindelige betingelser for anholdelse

Retsplejelovens § 755, stk. 1:

”Politiet kan anholde en person, der med rimelig grund mistænkes for et strafbart forhold, der er undergivet offentlig påtale, såfremt anholdelse må anses for påkrævet for at hindre yderligere strafbart forhold, for at sikre hans foreløbige tilstedeværelse eller hindre samkvem med andre.”

Retsplejelovens § 755, stk.4 omhandler proportionalitet:

”Anholdelse må ikke foretages, hvis frihedsberøvelse efter sagens art eller omstændigheder i øvrigt ville være et uforholdsmæssigt indgreb.”

Retsplejelovens § 758 stk. 1:

”Anholdelse skal foretages så skånsomt som omstændighederne tillader.”

Proportionalitet er direkte nævnt ved anholdelse. Politiet skal efter omstændighederne overveje, om andre midler kan tages i brug eksempelvis en advarsel. Bestemmelsen om, at anholdelse skal foretages så skånsomt, som omstændigheder tillader det, er lidt af en ”gummiparagraf”. Det er

åbenbart, at bestemmelsen ikke kan udformes mere præcist, da skånsomheden afhænger af den anholdtes reaktion.

7.3 Efter lovændringen

Efter lovændringen indførtes retsplejeloves § 821 a omhandlende tilbageholdelse af børn under den kriminelle lavalder.

Retsplejelovens § 821 a:

”Politiet kan tilbageholde en mistænkt person under 15 år, hvis betingelserne i § 755, stk. 1, er opfyldt og tilbageholdelsen øjemed ikke kan opnås ved mindre indgribende foranstaltninger. § 755, stk. 2-5, samt § 758, stk. 1 og § 759 finder tilsvarende anvendelse.”

Udvalget har i forbindelse med udarbejdelsen af § 821 a nærmere overvejet, hvorvidt udtrykket ”anholdelse” eller ”tilbageholdelse” bør anvendes. Eftersom udvalgets lovudkast på flere punkter er gjort mere restriktivt, når det drejer sig om børn under 15 år, har udvalget valgt at anvende udtrykket ”tilbageholdelse”.³⁵ Med bestemmelsen § 821 a fastsættes politiets hjemmel til at tilbageholde børn under 15 år, som før var reguleret i Rigsadvokatens meddelelse fra 1998. Efter den nye bestemmelse har politiet adgang til at tilbageholde børn under 15 år efter de almindelige anholdelsesbetingelser i § 755, stk. 1. Betænkningen forudsætter, at tilbageholdelse sker efter de administrative retningslinier i Rigsadvokatens Meddelelse fra 1998. Denne meddelelse er senest afløst af Rigsadvokatens Meddelelse fra 2004. Her skal tilbageholdte børn under 15 år anbringes i almindeligt venterum, vagtlokale eller lignende, og anbringelse i venterum eller detentionslokale må kun ske, såfremt anden anbringelse ikke er mulig. Anbringelse i arresthus må ikke finde sted. I Meddelelsen fra 2004 anføres det, at håndjern og lignende ikke bør benyttes, jf. pkt. 2.2 2/2004, hvor det fra meddelelsen fra 1998 fremgår, at håndjern ikke måtte anvendes jf. pkt. 1.2.2.

I § 821 a, stk. 1 er indeholdt et krav om proportionalitet ”... tilbageholdelsen øjemed ikke kan opnås ved mindre indgribende foranstaltninger...”. Udvalget har fundet det mest korrekt at nævne proportionalitetskravet på trods af, at det fremgår af de almindelige regler i retsplejeloven.

³⁵ Ibidem, side 110

Baggrunden herfor er den særlige belastning, som tilbageholdelsen må antages at indebære for børn. Udvalget nævner i den forbindelse, at tilbageholdelse ikke må foretages, såfremt tilbageholdelsen formål kan opnås ved, at politiet underretter eller tilkalder indehaveren af forældremyndigheden eller de sociale myndigheder.³⁶ Man har således valgt, at § 821 a, stk. 1 skal indeholde et krav om proportionalitet, samt at det tillige skal fremgå af § 821 c, at der skal lægges vægt på den særlige belastning, som indgrebet må antages at have på grund af den pågældendes unge alder. I øvrigt er baggrunden for tydeliggørelsen af proportionalitetsvurderingen, at tilbageholdelsen har karakter af frihedsberøvelse, som i sig selv må antages at være indgribende set i forhold til børn under den kriminelle lavalder.³⁷

Kravet til skånsomhed finder ligeledes anvendelse for mistænkte børn under 15 år, jf. § 821 a, stk. 3. Tilbageholdelse af børn under 15 år skal foretages så skånsomt som muligt, og der skal være en særlig hensyntagen til den pågældendes alder og særlige sårbarhed. Heri ligger eksempelvis at håndjern bør undgås, hvis man skal opfylde kravet til skånsomhed.

Efter § 821 a, stk. 2 skal politiet snarest muligt gøre den tilbageholdte bekendt med mistanken og tidspunktet for tilbageholdelsen. Af rapporten skal fremgå, at denne regel er iagttaget. På trods af at der ikke kan rejses formel sigtelse mod børn under den kriminelle lavalder, har tilbageholdte børn de samme rettigheder på dette punkt som personer over denne alder, jf. § 758, stk. 2.³⁸ Udvalget har ikke ville forringe barnets retsstilling på dette punkt.

7.4 Tilbageholdelse

Varigheden af tilbageholdelsen af børn under 15 år fremgår af retsplejelovens 821 a, stk. 4:

”Tilbageholdelsen skal være så kortvarig som mulig. Tilbageholdelsen må kun udstrækkes ud over 6 timer, når væsentlige hensyn til efterforskningen gør dette påkrævet, og må i intet tilfælde udstrækkes ud over 24 timer. Anbringelse i venterum, detentionslokale eller lignende må dog i intet tilfælde udstrækkes ud over 6 timer. Tidspunktet for tilbageholdelsen og løsladelsen skal fremgå af rapporten.”

³⁶ Ibidem, side 111

³⁷ Ibidem, side 88

³⁸ Ibidem, side 88

I forbindelse med udvalgets overvejelser vedrørende tilbageholdelse blev det overvejet, om der skulle opstilles særlige tidsfrister for udstrækningen. På grund af den særlige belastning, som tilbageholdelse må antages at udgøre for et barn, har udvalget fundet frem til, at der fastsættes et klart og udtrykkeligt udgangspunkt om, at tilbageholdelsen ikke har en varighed ud over 6 timer.³⁹

Det normale udgangspunkt efter de 6 timer er således løsladelse, overgivelse til indehaveren af forældremyndigheden eller til de sociale myndigheder. På dette punkt skal det bemærkes, at udvalget ikke har fundet grundlag for en absolut frist for tilbageholdelse på 6 timer. Baggrunden for dette synspunkt er hensynet til efterforskningen. Opretholdelse af tilbageholdelsen kan navnlig være relevant ved grov kriminalitet såsom voldsforbrydelser og bandekriminalitet, hvor der efter en konkret vurdering kan være behov for at udstrække tilbageholdelsen ud over 6 timer.⁴⁰

I forbindelse med politikommissionens betænkning nr. 1410/2002 er det foreslået, at der ved frihedsberøvelse af børn under 15 år uden for strafferetsplejen fastsættes en absolut frist på 6 timer.⁴¹ Kommissionen finder i øvrigt ikke, at detentionsanbringelse må udstrækkes ud over 4 timer, medmindre der er vanskeligheder med at overgive barnet til andre såsom de sociale myndigheder eller forældrene.⁴² Udvalget tilslutter sig de af kommissionen anførte synspunkter. Udvalget har imidlertid fundet, at det af efterforskningsmæssige årsager ikke har været hensigtsmæssigt at gøre fristen på 6 timer absolut. Der er imidlertid en absolut frist på 24 timer, jf. 821 a, stk. 4, 2 pkt. Denne absolutte frist på 24 timer skal ses i forbindelse med retsplejelovens § 760, stk. 2. En anholdt, der ikke efter 24 timer er løsladt, skal stilles for en dommer. Eftersom børn under den kriminelle lavalder ikke kan varetægtsfængsles, følger det således heraf, at tilbageholdelse af et barn under 15 år ikke kan opretholdes ud over 24 timer.

7.5 Anbringelse

7.5.1 Før lovændringen

Før lovændringen fremgik retningslinierne for anbringelse i forbindelse med tilbageholdelse af Rigsadvokatens Meddelelse. Her skulle tilbageholdte børn under 15 år anbringes i et almindeligt kontor, vagtløkkale eller lignende. Anbringelse i venterum eller detentionslokale måtte kun ske,

³⁹ Ibidem, side 91

⁴⁰ Ibidem, side 116

⁴¹ Betænkning nr. 1431, side 115

⁴² Betænkning nr. 1410, bemærkninger til § 10, stk. 4.

såfremt anden anbringelse ikke var mulig. Anbringelse i arresthus måtte ikke finde sted, og håndjern og lignende magtmidler måtte ikke benyttes.⁴³

7.5.2 Efter lovændringen

Anbringelse i forbindelse med tilbageholdelse fremgår af retsplejelovens § 821 a, stk. 3:

”Tilbageholdelse skal foretages så skånsomt som muligt. Anbringelse må ikke ske i arresthus. Anbringelse i venterum, detentionslokale eller lignende må kun ske, når det er nødvendigt af sikkerhedsmæssige grunde, eller når det undtagelsesvist er påkrævet af hensyn til efterforskningen og anden anbringelse ikke er mulig.”

Ved ”lignende” forstås aflåste rum, hvor barnet befinder sig uden at være sammen med politipersonale eller socialmedarbejdere. Ved anbringelse af sikkerhedsmæssige grunde henviser udvalget til en kommission vedrørende politiets forhold, der blev nedsat af justitsministeren den 8. juli 1998. I betænkning nr. 1410/2002 om politilovgivning blev der udarbejdet et udkast til lov om politiets virksomhed. Politilovens §§ 10-13 omhandler politiets brug af tvangsindgreb uden for strafferetsplejen over for svage og udsatte personer. Der må ikke ske detentionsanbringelse af børn under 12 år, jf. politilovens § 12, stk. 1. Såfremt et barn under 12 år er voldelig eller til fare for sig selv, må politiet finde en alternativ anbringelse. Er barnet under 15 år må det kun anbringes i detention, hvis anden anbringelse er sikkerhedsmæssig uforsvarlig som følge af barnets adfærd, jf. politilovens § 12, stk. 2. Af bemærkningerne til denne bestemmelse fremgår, at der tænkes på tilfælde, hvor barnets opførelse har voldelig karakter, der indebærer en fare for skade på barnet selv eller andre. Udvalget tilslutter sig de anførte synspunkter, som der fremgår af politikommissionen.⁴⁴ Det skal altså i det enkelte tilfælde være nødvendigt af sikkerhedsmæssige grunde, og anden anbringelse skal være sikkerhedsmæssig uforsvarlig. Om kravet til nødvendighed er opfyldt beror på barnets reaktion og omstændighederne i øvrigt. Men det er vigtigt at bemærke, at der stilles et vist krav til barnets adfærd, før anbringelse er nødvendig af sikkerhedsmæssige grunde. Provokerende og generende adfærd kan således ikke i sig selv begrunde detentionsanbringelse.⁴⁵

⁴³ Rigsadvokatens Meddelelse nr. 7/1998 pkt. 1.2.2

⁴⁴ Betænkning nr. 1431, side 113

⁴⁵ Bo von Eyben, Jan Pedersen, Thomas Rørdam, ”Karnov”, rpl. § 821 a, stk. 3, note 3591

Der kan ske enerumsanbringelse af børn under 15 år af efterforskningsmæssige grunde, jf. retsplejelovens. § 821 a, stk. 3, 3 pkt. 3. led. Betingelsen er toledet, da det kun kan ske undtagelsesvist, og når anden anbringelse ikke er mulig. Udvalget forudsætter, at enerumsanbringelse af efterforskningsmæssige grunde kun undtagelsesvist finder sted, når der er tale om alvorlig personfarlig kriminalitet såsom vold, voldtægt og væbnet røveri. Det skal ikke være praktisk muligt at anbringe barnet på anden måde. Dette kunne være tilfældet, når der ikke er disponibelt mandskab hos politiet eller hos de sociale myndigheder, der kan være til stede sammen med barnet. Vedrørende enerumsanbringelse af børn af efterforskningsmæssige grunde skal det bemærkes, at udvalget delte sig i et flertal og et mindretal. Flertallet mente, at der kunne opstå situationer, hvor det undtagelsesvist skulle kunne lade sig gøre af hensyn til efterforskningen, når anden anbringelse ikke var mulig. Mindretallet bestående af Søren Søltoft Madsen og Merete Stagetorn fastholdt, at enerumsanbringelse ikke kan ske af efterforskningsmæssige grunde. De lagde vægt på, at frihedsberøvelse af børn under 15 år er et meget alvorligt indgreb, og at selve anbringelsen kan indebære en risiko for traumatisering af barnet.⁴⁶ Indførelsen af § 821 a, stk. 3 i kapitel 75 b i retsplejeloven blev udformet i overensstemmelse med flertallets udkast.

7.6 Underretning ved tilbageholdelse og afhøring

Før lovændringen fremgik særlige retningslinier om underretning af Rigsadvokatens Meddelelse nr. 7/1998. Udvalget lægger vægt på, at det som udgangspunkt er nødvendigt at inddrage barnets forældre samt de sociale myndigheder i forbindelse med kriminalitet begået af børn under den kriminelle lavalder. På baggrund heraf foreslår udvalget, at der indsættes en særlig bestemmelse i retsplejeloven vedrørende underretning. Med indførelsen af § 821 d, stk. 1 og 2 er der fastsat regler om underretning af de sociale myndigheder i sager, hvor børn under 15 år er involveret. Der er i øvrigt pligt til at underrette indehaveren af forældremyndigheden jf. § 821 d, stk. 3.

7.6.1 De sociale myndigheder

Når børn under den kriminelle lavalder tilbageholdes, skal politiet snarest muligt underrette kommunalbestyrelsen med henblik på, at en repræsentant kommer til stede jf. § 821 d, 1 pkt. Det samme gælder, når der skal ske afhøring efter pkt. 2. Mistanken skal angå en overtrædelse af

⁴⁶ Betænkning nr. 1431, side 90

straffeloven eller et forhold, der efter anden lov kan medføre fængselsstraf. Formålet med denne begrænsning er at undgå inddragelse af de sociale myndigheder i rene bagatelsager. Det fremgår i den forbindelse af socialministeriets bekendtgørelse nr. 79 af 4. april 1998, at pligten til at sende en repræsentant ikke gælder i rene bagatelsager, eller hvis forældrene efter det oplyste er til stede.⁴⁷

Det følger i øvrigt af bestemmelsen, at underretningen til kommunalbestyrelsen, så vidt muligt, skal ske inden gennemførelsen af tilbageholdelsen eller afhøringen. Ifølge § 821 d, stk. 1, 3 pkt. skal en repræsentant så vidt muligt have adgang til at overvære afhøringer, der foretages af politiet. Ved ”så vidt muligt” forudsættes, at tilkaldelsen ikke bevirker, at tilbageholdelsen af barnet udstrækkes ud over, hvad der er strengt nødvendigt, jf. § 821 a, stk. 4. Det er ikke meningen med tilkaldelse af en repræsentant, at der på nogen måde skal ske en forlængelse af tilbageholdelsen, som jo må antages at være indgribende for barnet.

I dommen U 1995 Ø er grænserne for, hvornår det er ”*strengt nødvendigt*” behandlet. Sagen omhandlede en 14-årig pige E, der havde råbt ukvemsord efter politiet. E blev sigtet for overtrædelse af politivedtægten og indbragt til politistationen, hvorfra E ca. 2 timer senere blev løsladt. Domsmandsretten konstaterer, at der har været anledning for politiet til at medtage E til politistationen for at søge gennemført afhøring under overværelse af en repræsentant for de sociale myndigheder. Derimod finder Domsmandsretten ikke, at forholdet kunne begrunde en frihedsberøvelse på 2 timer.

Landsretten udtaler imidlertid følgende: ”... *var der i det foreliggende tilfælde ingen nødvendighed for medvirken af en repræsentant for de sociale myndigheder ved afhøringen.*” Landsretten finder altså ikke i det konkrete tilfælde, at det var nødvendigt, at afvente en repræsentants tilstedeværelse. Det har formentlig haft betydning, dersom sagen havde angået en person over 18 år, så var sagen blevet afsluttet på stedet. Landsretten vurderede ikke, at det havde været ”*strengt nødvendigt*”, at udstrække tilbageholdelsen indtil en repræsentant kom til stede. Politiet må tage i betragtning ved vurderingen af, om indkaldelsen er ”*strengt nødvendigt*”, at de sociale myndigheder i visse tilfælde slet ikke, eller ikke med den fornødne hurtighed, kommer til stede. Der kan være ressourcemæssige grunde til, at de sociale myndigheder ikke kommer frem med den fornødne hurtighed. Dette burde have en indvirkning på nødvendigheden af indkaldelsen i visse tilfælde. I den konkrete situation vil det selvfølgelig være overtrædelsens karakter, der er afgørende, men i gråzonen burde det vægtes,

⁴⁷ Ibidem, side 124

om politiet kan forvente, at de sociale myndigheder ikke dukker op inden for en rimelig tid set i forhold til hensynet for tilbageholdelsen. Efter stk. 2 kan underretning undlades, hvis tilbageholdelsen har været af ganske kort varighed. Her tænkes på tilfælde, hvor politiet løslader den pågældende unge umiddelbart efter tilbageholdelsen, fordi det konstateres, at tilbageholdelsen har været ubegrundet.⁴⁸ I øvrigt kan underretning undlades i tilfældet, hvor politiet træffer mistænkte under eller i umiddelbar tilknytning til udøvelsen af et strafbart forhold, der i almindelighed alene vil medføre straf af bøde. Her er baggrunden for den manglende underretning, at forholdet har karakter af at være bagatelagtig.

7.6.2 Underretning af indehaveren af forældremyndigheden

Ifølge retsplejelovens § 821 d, stk. 3 skal politiet snarest muligt underrette indehaveren af forældremyndigheden. Indehaveren skal så vidt muligt have adgang til at overvære afhøringen. Underretning kan dog udsættes, hvis det er påkrævet af hensyn til efterforskningen, eller må antages at stride mod væsentlige hensyn til barnet. Omfanget af pligten til at underrette forældrene om tilbageholdelsen svarer til retningslinierne, som fremgår af Rigsadvokatens Meddelelse nr. 7/1998, pkt. 1.3. Det beror på politiets vurdering, hvorvidt forældrene skal være til stede. Nægtelse af hensyn til efterforskningen kan være begrundet i, at forældrenes tilstedeværelse vil besværliggøre afhøringen af barnet, eller i tilfældet hvor forældrene selv er mistænkte i sagen. Væsentlige hensyn til barnet kan foreligge, når barnet er tvangsfjernet, eller hvor der måtte være risiko for utilbørlige reaktioner fra indehaveren af forældremyndigheden.

7.7 Retssikkerhedsmæssige betragtninger

Det er almindeligt antaget, at der før lovændringen kunne ske anholdelse af børn under den kriminelle lavalder, jf. ovennævnte Meddelelse fra Rigsadvokaten fra 1998. Der er et åbenbart behov for, at politiet kan anholde børn under den kriminelle lavalder. Efter § 1 i lov om politiets virksomhed skal politiet virke for trykthed, sikkerhed, fred og orden i samfundet. Efter § 2 har politiet blandt andet til opgave at forebygge strafbare forhold, forstyrrelse af den offentlige fred og orden samt fare for enkeltpersoners og den offentlige sikkerhed.⁴⁹ Ved at politiet kan anholde børn under den kriminelle lavalder, sikres retssikkerheden for borgerne generelt i samfundet. I øvrigt er

⁴⁸ Ibidem, side 124

⁴⁹ Lov 2004-06-09 nr. 444

det til gavn for barnet, at politiet kan gribe ind med det samme, når lovovertrædelse sker. Derved kan barnet hurtigt komme i kontakt med de sociale myndigheder, som derefter kan iværksætte de nødvendige tiltag.

Det anses tvivlsomt, hvorledes det forholder sig med den tidsmæssige udstrækning af tilbageholdelsen samt anbringelse i enrum. I henhold til retsplejeloven § 821 a, stk. 3 kan der ske anbringelse af såvel sikkerhedsmæssige som efterforskningsmæssige grunde. Det må antages, at anbringelse af sikkerhedsmæssige grunde sker af hensyn til barnet selv. Der er ingen retssikkerhedsmæssige betænkeligheder i tilfældet, hvor det klart sker af hensyn til barnet. Der kan være betænkeligheder, når anbringelsen sker af hensyn til efterforskningen. Det kan ikke afvises, at der kan være tilfælde, hvor det er påkrævet af hensyn til efterforskningen. I øvrigt forudsættes det, at bestemmelsen kun finder anvendelse i tilfælde, hvor der er tale om personfarlig kriminalitet, såsom vold, voldtægt og væbnet røveri. Der er ingen tvivl om, at der i disse tilfælde er et klart hensyn at tage til efterforskningen og til barnet. Ved så alvorlige forbrydelser er det afgørende, at politiet får et overblik over kriminalitetens omfang, således at de sociale myndigheder kan sætte ind med de nødvendige hjælpeforanstaltninger. Det må antages, at der er legitime hensyn til efterforskningen. Det er derimod meget beklageligt, hvis denne form for anbringelse bliver anvendt, fordi der ikke er disponibelt mandskab til rådighed hos hverken politiet eller de sociale myndigheder. Dette ressourcspørgsmål har retspolitisk karakter, og det vil derfor blive behandlet i et senere afsnit.

Sammenfattende må det anføres, at man skal være yderst varsom med anbringelse af hensyn til efterforskningen jf. § 821 a stk. 3, 3 pkt. Det er et meget indgribende indgreb over for barnet, hvilket er årsagen til, at udvalget har delt sig i et flertal og et mindretal på dette punkt.⁵⁰ Der er imidlertid en retssikkerhedsmæssig compensation i, at der skal ske indberetning til Rigsadvokaten. Dette skal ske i tilfælde af enerumsanbringelse af børn.⁵¹ Hermed må det formodes, at enerumsanbringelse bliver revurderet, samt at man får et overblik over, hvor mange gange denne anbringelsesform finder anvendelse. Der kan således efterfølgende ske justeringer efter behov, hvilket styrker retssikkerheden for barnet, og netop har barnet i fokus. Dette er særligt vigtigt ved et så indgribende indgreb. Der vil senere blive taget stilling til, hvorvidt denne form for anbringelse er for indgribende set i forhold til retssikkerheden for børn under den kriminelle lavalder.

⁵⁰ Betænkning 1431, side 114

⁵¹ Ibidem, side 114

Der er forskellige hensyn bag den tidsmæssige udstrækning på 6 timer og den absolutte frist på 24 timer. Da der er tale om en frihedsberøvelse af barnet, er dette i sig selv indgribende. Opretholdelse af tilbageholdelsen ud over 6 timer kan tænkes ved voldsforbrydelser eller bandekriminalitet. I konkrete tilfælde kan det være nødvendigt af hensyn til efterforskningen for at forhindre, at den pågældende unge modarbejder sagens opklaring, samt at der begås yderligere strafbart forhold. Selvom disse indgreb ikke kan resultere i fængselsstraf, må det antages, at en tilbageholdelse af barnet over 6 timer vil være meget indgribende. Der er en interessekonflikt mellem hensynet til barnets retssikkerhed kontra hensynet til efterforskningen. Man kan imidlertid ikke slå en så tydelig ”*streg i sandet*”. Der er jo et bagvedliggende hensyn til gavn for barnet. Uden klarhed over omfanget af kriminalitet kan der ikke sættes ind med meningsfulde sociale tiltag.

8 Grundloven, den Europæiske Menneskerettighedskonvention samt FN's Børnekonvention

8.1 Grundlovens § 71

En vurdering af grundlovens § 71 er relevant i forbindelse med frihedsberøvelsen efter retsplejelovens § 821 a. Første punktum i bestemmelsen lyder således: *'Den personlige frihed er ukrænkelig'*. Ud fra en ordlydsfortolkning vurderes det, at man ikke kan frihedsberøve børn under den kriminelle lavalder. Det må imidlertid anses som tvivlsomt, hvorvidt dette led i bestemmelsen skal forstås bogstaveligt, eller om det bare er en programerklæring. Sætningen er indsat i 1953, som en parallel til 1. pkt. i grundlovens §§ 72 og 73.⁵² I den juridiske litteratur er der overvejende enighed om, at denne del af bestemmelsen ikke kan tillægges nogen selvstændig retlig betydning. Poul Andersen mener, at grundlovens § 71, stk. 1, pkt. 1 er en proklamation uden retlig betydning.⁵³ Max Sørensen antager, at bestemmelsen er en programerklæring, som angiver retsordenens almindelige tendens og retning.⁵⁴ Henrik Zahle er på linie hermed.⁵⁵ Alf Ross er af den opfattelse, at selv om bestemmelsen fortrinsvist har betydning som principudtalelse, så har den en selvstændig betydning. Den udelukker formentligt vilkårlige, regelløse indgreb i den personlige frihed.⁵⁶ Ud fra ovennævnte forfattere er der bred enighed om, at grundlovens § 71, stk. 1, 1 pkt. overvejende har karakter af en programerklæring. Synspunktet fra Alf Ross må antages at være det mest nuancerede billede af bestemmelsen. Det må formodes, at denne del af bestemmelsen hovedsageligt er et politisk princip, som skal holdes for øje ved udformning af retsregler. Det giver imidlertid mening, hvis bestemmelsen skal forstås således, at den udelukker vilkårlige indgreb, som en absolut grænse ved udformning af retsregler vedrørende frihedsberøvelse. Skal retssikkerheden sikres, er forbudet imod vilkårlighed helt centralt, jf. afsnit 3.5.

Efter grundlovens § 71, stk. 2 kan frihedsberøvelse kun finde sted med hjemmel i loven. Det er derfor i overensstemmelse med grundlovens § 71, stk. 2, at der er kommet et klart hjemmelsgrundlag for frihedsberøvelse i det nye kapitel 75 b i retsplejeloven.

⁵² Bo von Eyben, Jan Pedersen, Thomas Rørddam, "Karnov", Grundlovens § 71, note 190

⁵³ Poul Andersen, "Dansk Statsforfatningsret", 1954, side 600

⁵⁴ Max Sørensen, "Statsforfatningsret", 2. udgave, 1973, side 34

⁵⁵ Henrik Zahle, "Forfatningsret III", 2003, side 226

⁵⁶ Alf Ross, "Dansk Statsforfatningsret I", 3. udgave, 1980, side 238

Grundlovens § 71, stk. 6 vedrører indgreb uden for strafferetsplejen, hvor frihedsberøvelse, der ikke er besluttet af en dømmende myndighed, kan forelægges domstolene til prøvelse efter begæring. Umiddelbart er frihedsberøvelsen efter retsplejelovens § 821 a inden for strafferetsplejen. Det betyder at stk. 6 ikke kan finde anvendelse, da denne kun gælder for indgreb uden for strafferetsplejen. Det er imidlertid bemærkelsesværdigt, at børn under den kriminelle lavalder befinder sig i straffeprocessen, når de ikke kan straffes. De kan imidlertid risikere tiltag fra de sociale myndigheder.

Henrik Zahle anfører, at der er visse betingelser, der skal være opfyldt før frihedsberøvelsen er inden for strafferetsplejen: ” 1) Frihedsberøvelsen skal stå i forbindelse med et strafbart forhold 2) der må kunne blive tale om at rejse sigtelse for det pågældende forhold 3) sagen bør søges fremmet med henblik på en sanktion.”⁵⁷ Institut for Menneskerettigheder anfører i deres høringssvar til betænkningen nr. 1431, at ”... såfremt at det kan forudses som sikkert, at der ikke vil blive iværksat nogen sanktion for forholdet, kan sigtelsen for det strafbare forhold ikke bringe frihedsberøvelsen ind under strafferetsplejen”.⁵⁸ Betingelserne anført af Henrik Zahle er ikke opfyldt. Det må imidlertid formodes, at Henrik Zahle ikke har haft dette tilfælde for øje, da han opstillede betingelserne for, hvornår et indgreb er indenfor strafferetsplejen.

Det må slutteligt antages, at indførelsen af kapitel 75 b i retsplejeloven ikke strider mod grundlovens § 71, men at tvivlen herom endeligt kunne være aflivet ved indførelse af domstolsprøvelse i retsplejelovens § 821 a.

8.2 Den Europæiske Menneskerettighedskonvention

Konventionen indeholder ikke særlige bestemmelser vedrørende børn, men de almindelige bestemmelser finder ligeledes anvendelse i det tilfælde, hvor der foretages straffeprocessuelle indgreb over for børn under den kriminelle lavalder.

Europæiske Menneskerettighedskonvention artikel 1:

⁵⁷ Henrik Zahle, ”Dansk statsforfatningsret”, bd. 3, 1997, side 214 ff.

⁵⁸ Institut for Menneskerettigheder, ” Udtalelse om betænkning nr. 1431/2003 om straffeprocessuelle tvangsindgreb over børn under den kriminelle lavalder”

”De kontraherende parter skal sikre enhver person under deres jurisdiktion de rettigheder og friheder, som nævnt i denne konventions afsnit I.”

Den Europæiske Menneskeretskonvention⁵⁹ blev vedtaget i Rom i 1950 og trådte i kraft tre år senere. I 1992 blev konventionen gjort til en del af dansk ret. Det betyder, at man som borger i Danmark kan påberåbe sig rettighederne i konventionen over for de danske myndigheder. Formålet med konventionen er, at borgerne skal beskyttes mod indblanding fra statsmyndighedernes side i det land, de opholder sig i. Samtidig er staterne forpligtet til at sikre beskyttelse af menneskerettighederne via lovgivning og faktiske foranstaltninger.

8.2.1 Artikler der har betydning for indførelsen af kapitel 75 b i retsplejeloven

EMRK artikel 3:

”Ingen må underkastes tortur og ej heller umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf.”

Begreberne ”tortur” og ” *behandling eller nedværdigende straf eller behandling umenneskelig*” er ikke defineret i bestemmelsen. I bemærkninger til EMRK fremgår følgende: ”

Derimod foreskriver CAT art. 1, stk. 1:

I denne konvention betyder udtrykket ”tortur” enhver handling, ved hvilken stærk smerte eller lidelse, enten fysisk eller mental, bevidst påføres en person med det formål at fremskaffe oplysninger eller en tilståelse...at straffe ham...at skræmme... lægge tvang..eller af nogen anden grund baseret på forskelsbehandling.....Smerte eller lidelse, der alene er en naturlig eller tilfældig følge af lovlige sanktioner, er ikke omfattet.”⁶⁰

Der skal således relativt meget til før en handling er i strid med artikel 3, og det skal bemærkes at smerte og lidelse, der alene er en naturlig eller tilfældig følge af lovlige sanktioner ikke er omfattet. Eftersom at legemsindgreb kan være et meget indgribende indgreb over for børn under den

⁵⁹ Forkortes EMRK

⁶⁰ Den Europæiske Menneskeretskonvention, 2. udgave, kommenteret af Peer Lorenzen, Lars Adam Rehof, Tyge Trier, Nina Holst-Christensen og Jens Vedsted-Hansen, 2003 side 106

kriminelle lavalder, er det af afgørende betydning, at hensynet til proportionalitet og skånsomhed er i varetaget. Udvalget har overvejet tvangsindgrebene set i forhold til Den Europæiske Menneskerettighedskonvention. Udvalget har i den forbindelse fundet, at straffeprocessuelle tvangsindgreb over for børn under 15 år ikke strider mod konventionen.⁶¹ Samme sted er det anført, at det er helt essentielt, at tvangsindgreb sker restriktivt under hensyn til barnet alder, modenhed mv. Ved en restriktiv anvendelse af tvangsindgreb er det stadig helt centralt, at man har proportionalitetsvurderingen i fokus, eftersom man har at gøre med børn under 15 år.

Indførelsen af retsplejelovens § 821 b om legemsindgreb er som udgangspunkt ikke i strid med EMRK artikel 3, men når selve indgrebet foretages, skal myndigheder være særligt opmærksomme på hensynet til barnet. Det kan slutteligt bemærkes, at der ikke er sket en overtrædelse af EMRK art. 3 ved indførelsen af § 821 b om legemsindgreb, men at der ved konkrete legemsindgreb kan ske en overtrædelse, såfremt man ikke har fokus på den særlige belastning, man udsætter barnet for.

Enerumsanbringelse er et særligt indgribende indgreb over for børn under den kriminelle lavalder. Det vurderes, at enerumsanbringelse ikke har karakter af totur eller umenneskelige behandling. Lidt anderledes forholder det sig med ”nedværdigende behandling”. Tidligere er det fastslået at anbringelse af sikkerhedsmæssige grunde sker af hensyn til barnet, hvormed det ikke kan karakteriseres som en nedværdigende behandling. Hvad angår anbringelse af efterforskningsmæssige grunde, hvor anden anbringelse ikke skal være mulig, forholder det sig anderledes. Eftersom det er et ressourcspørgsmål, der afgør denne anbringelsesform taler meget for, at anbringelsen er en nedværdigende behandling. Imidlertid kan der opstå en situation, hvor det nærmer sig umuligt ikke at anbringe i enerum, og hvor der er afgørende hensyn til efterforskningen. Som det fremgår af de ovennævnte bemærkninger, skal der meget til at karakterisere et indgreb som hørende under art. 3, og det skal bemærkes, at smerte eller lidelse i forbindelse med en lovlig sanktion slet ikke er omfattet af bestemmelsen. Der skal således utroligt meget til ved straffeprocessuelle tvangsindgreb før det strider med artikel 3. Det skal formentlig bære præg af, at politiet har brugt enerumsanbringelse for at skræmme barnet eller for at fremtvinge en tilståelse. Eftersom ressourcspørgsmål hovedsageligt har politisk karakter, vil yderligere behandling ske senere under det retspolitiske afsnit.

⁶¹ Betænkning 1431, side 92

EMRK artikel 5:

”Enhver har ret til frihed og personlig sikkerhed. Ingen må berøves friheden undtagen i følgende tilfælde og i overensstemmelse med den ved lov foreskrevne fremgangsmåde.”

Det første punktum er hovedreglen i bestemmelsen. De efterfølgende undtagelser er udtømmende og skal fortolkes restriktivt med afvisning af udvidende fortolkning, jf. art. 5, stk. 1 litra a-f.⁶² Der er nævnt forskellige undtagelser i artiklen, som kan have betydning for børn under den kriminelle lavalder.

EMRK art. 5, stk. 1, (c):

”Lovlig anholdelse af eller anden frihedsberøvelse af en person med det formål at stille ham for den kompetente retlige myndighed, når der er begrundet mistanke om, at han har begået en forbrydelse, eller rimelig grund til at anse det for nødvendigt at hindre ham i at begå en forbrydelse eller i at flygte efter at have begået en sådan.”

En lovlig anholdelse/tilbageholdelse er således i overensstemmelse med EMRK på trods af, at det har karakter af en frihedsberøvelse. Det skal dog bemærkes, at det er afgørende, at betingelserne for anholde er til stede ved indgrebets foretagelse. Selv om tilbageholdelsen af børn ikke sker med sigte på, at disse skal stilles for en retlig myndighed, må det antages, at denne undtagelse ligeledes finder anvendelse for børn under den kriminelle lavalder. Hvis der skal være tale om en lovlig anholdelse, er det som ved legemsindgreb af afgørende vigtighed, at proportionalitetsvurderingen er foretaget. Især i retsplejelovens § 821 a hvor der er tale om frihedsberøvelse. Det fremgår af bemærkninger til EMRK, at *”art. 5 indeholder derudover et proportionalitetskrav. En frihedsberøvelse, der er uproportional er i strid med art 5, selv om den opfylder et af formålene i litra a-f.”*⁶³

Slutteligt må det antages, at ovennævnte indgreb ikke kan anses at stride mod EMRK, såfremt de enkelte betingelser om mistankekravet, indikationskravet samt kriminalitetskravet er opfyldt. Det kræves, at proportionalitetsvurderingen er foretaget ved de enkelte konkrete indgreb.

⁶² Bo von Eyben, Jan Pedersen, Thomas Rørdam, ”Karnov”, EMRK, art. 5, note 9

⁶³ Den Europæiske Menneskeretskonvention, 2. udgave, kommenteret af Peer Lorenzen, Lars Adam Rehof, Tyge Trier, Nina Holst-Christensen og Jens Vedsted-Hansen, 2003 side 138

EMRK artikel 6, stk. 2:

”Enhver, der anklages for en lovovertrædelse skal anses for uskyldig, indtil hans skyld er bevist i overensstemmelse med loven.”

Uskyldsformodning er et vigtigt princip om, at man skal anses for uskyldig indtil andet er bevist. I forbindelse med tvangsindgreb er det vigtigt at holde sig for øje, at indgrebene sker på efterforskningsstadiet, hvor der endnu ikke er konstateret strafskyld. Det medfører, at man må anvende disse indgreb med varsomhed. Det må især gælde, når man har med børn at gøre, på trods af at de ikke kan risikere straf.

8.3 FN's Konvention om barnets rettigheder

FN's Konvention om Barnets rettigheder⁶⁴ blev vedtaget ved FN's generalforsamling den 20. november 1989. Danmark ratificerede konventionen den 19. juli 1991 i modsætning til EMRK, som Danmark har inkorporeret i dansk ret. Forskellen består i, at man ved ratifikation forpligter sig til at følge konventionen, mens man ved at inkorporere en konvention gør denne til en del af dansk ret. Et udvalg nedsat af Folketinget har afgivet en betænkning om inkorporering af menneskerettighedskonventioner i dansk ret, hvor Børnekonventionen ikke er kommet på positivlisten i første runde.⁶⁵ I en artikel anfører Ole Espersen, at det vil styrke børns rettigheder i Danmark, hvis Børnekonventionen bliver inkorporeret i dansk ret. Der vil ske en styrkelse af barnets rettigheder, eftersom at der vil være en større opmærksomhed rettet mod ny lovgivning, når konventionen er inkorporeret end i det tilfælde, hvor konventionen kun er ratificeret.⁶⁶ Det der taler imod en inkorporering er blandt andet, at mange af artiklerne er vagt formuleret, hvilket i et vist omfang resulterer i, at de enkelte artikler kan anses som uegnede som retlig grundlag for løsning af tvister. I øvrigt er der ingen individuel klageadgang og på nuværende tidspunkt findes der ingen retningslinier for fortolkning af de enkelte artikler.

Omvendt taler meget for, at der ikke ville være reelle problemer forbundet med en inkorporering af Børnekonventionen. Danmark kunne blive et forgangsland for sikring af børns retssikkerhed.

⁶⁴ Børnekonventionen

⁶⁵ Betænkning nr. 1407 om inkorporering af menneskerettighedskonventioner i dansk ret

⁶⁶ Ole Espersen, ”Notat om fordele og ulemper ved inkorporering af De forenede Nationers Konvention om barnets rettigheder i danske ret”, optrykt i ”Børnekonventionen i Danmark”, udgivet af Børnerådet, 2002, side 73

Inkorporeringen af konventionen vil formentlig i sig selv medføre en øget fortolkning af de enkelte artikler. Der efterlades hermed et selvstændigt råderum for fortolkning til de nationale domstolene. Det burde ikke være et problem eftersom, at domstolene er vant til at fortolke på rammebestemmelser. Ved at flere lande inkorporerer konventionen, vil der på sigt fremkomme fortolkningsbidrag såvel nationalt som internationalt. Det vil medføre en øget bevidsthed samt opmærksomhed rettet mod børns rettigheder.

Børnekonventionen indeholder forskellige rettigheder for børn, og denne konvention bygger på et princip om, at børn har krav på særlig beskyttelse. Dette skal ses i lyset af, at denne samfundsgruppe udgør en sårbar gruppe, der har behov for særlig omsorg og bistand. Der er oprettet en børnekomité, der skal sikre, at konventionen efterleves jf. artikel 43. Børnekomitéen gennemgår de periodiske rapporter fra alle de lande, der har tiltrådt konventionen jf. artikel 45. Børnekomitéen giver kritik af rapporterne og vejledning til konventionen.

8.3.1 Artikler i Børnekonventionen der har betydning for indførelsen af kapitel 75 b i retsplejeloven

Børnekonventionens artikel 1:

” I denne konvention forstås ved et barn ethvert menneske under 18 år, medmindre barnet bliver myndigt tidligere efter denne den lov, der gælder for barnet.”

Konventionen finder således anvendelse for alle børn under 18 år, og alle artiklerne har dermed særligt fokus på børn og deres behov.

Børnekonventionens artikel 3:

” I alle foranstaltninger vedrørende børn, hvad enten disse udøves af offentlige eller private institutioner for socialt velfærd, domstole, forvaltningsmyndigheder eller lovgivende organer, skal barnets tarv komme i først række.

Denne artikel må antages at være en formålsbestemmelse. Det er således et hovedprincip for iværksættelse af indgreb, at det sker for at styrke barnets bedste og dets resocialisering. At denne artikel betragtes som et hovedprincip for konventionens øvrige bestemmelser fremgår af bemærkningerne: ” *The Committee on the Rights of the Child has highlighted article 3(1), that the best interests of the child shall be a primary consideration in all actions, concerning children, as one of the general principles of the Convention on the Rights of the Child...* ” ⁶⁷

Ved straffeprocessuelle indgreb er der et hensyn at tage såvel til efterforskningen som til barnet. Disse to hensyn skal nøje afstemmes. I henhold til artikel 3 er det afgørende, at barnets tarv kommer i første række. En klar lovhjemmel for straffeprocessuelle indgreb for børn under den kriminelle lavalder er i overensstemmelse med barnets bedste, jf. art. 3. Det overordnede formål er at få opklaret barnets kriminalitet, for derved at kunne sætte ind med sociale hjælpeforanstaltninger. Dette er klart i barnets interesse. Man skal være opmærksom på, at man ikke ved en effektiv efterforskning mister fokus på barnets tarv, som må komme i første række. De øvrige artikler i konventionen må fortolkes ud fra princippet om, at barnets bedste skal komme i første række. Det må slutteligt formodes, at selve indførelsen af kapitel 75 b i retsplejeloven er sket i overensstemmelse med barnets bedste, men det vil blive behandlet nedenstående, om de behandlede indgreb er i overensstemmelse med konventionen.

Børnekonventionens artikel 12:

1.” Deltagerlandene skal sikre et barn, der er i stand til at udforme sine egne synspunkter, retten til frit at udtrykke disse synspunkter i alle forhold, der vedrører barnet; barnets synspunkter skal tillægges passende vægt i overensstemmelse med dets alder og modenhed.”

2.”Med henblik herpå skal barnet især gives mulighed for at udtale sig i enhver behandling ved dømmende myndighed eller forvaltningsmyndighed af sager, der vedrører barnet, enten direkte eller gennem en repræsentant eller et passende organ i overensstemmelse med de i national ret foreskrevne fremgangsmåder.”

⁶⁷ Rachel Hodgkin og Peter Newell, ”Implementation Handbook for the Convention on the Rights of the Child”, Geneve 2002, side 39

Artikel 12 indeholder et vigtigt princip om barnets ret til at komme til orde. Denne artikel sætter fokus på, at barnet skal behandles som et selvstændigt individ. Hertil kræves efter stk. 2, at barnet får mulighed for at udtale sig i enhver behandling, og at barnets synspunkter tillægges passende vægt efter stk. 1. Det fremgår af bemærkningerne til konventionen, at det ikke er tilstrækkeligt, at børnene bliver hørt, men at det ligeledes skal tillægges vægt: ” *The significance of article 12 of the Convention on the Rights of the Child is that it is not only requires that children should be assured the right to express their views feely, but also that they should be heard and that their views be given ”due weight”*”.⁶⁸

Denne artikel er især relevant ved legemsindgreb, hvor strafferetsudvalget har haft overvejet samtykkeregler. Det er udvalgets opfattelse, at retsstillingen, som var gældende før lovændringen, fastholdes, således at det er forældremyndighedsindehaveren som, altovervejende hovedregel, inddrages i beslutningen om samtykke.⁶⁹ Der er blevet indsat en bestemmelse i retsplejelovens § 821 b, stk. 3, som kræver, at indehaveren af forældremyndigheden samtykker til indgrebet. Udvalget har overvejet, om der ved siden af kravet om samtykke fra indehaveren af forældremyndigheden ligeledes skulle være en regel om samtykke fra børn, der er fyldt 12 år.

I betænkning nr. 1420/2002 side 99 anfører arbejdsgruppen, at større børn bør inddrages i vurderingen af, om der skal foretages legemsindgreb. Her tænkes på børn, der er 12 år eller derover. Udvalget kan tilslutte sig dette synspunkt, men udvalget har imidlertid ikke valgt at foreslå en udtrykkelig regel om samtykke for børn på 12 år og derover. Det anføres som begrundelse, at forældrene bedst vil kunne bedømme, om en modvilje er alvorlig ment. En udtrykkelig regel om samtykke vurderes i øvrigt at være et urimeligt ansvar at placere på barnet.⁷⁰ Herudover har udvalget overvejet om, der burde indføres regler om beskikkelse af en ad-hoc værge for barnet. Dette kunne være relevant, når der er risiko for en interessekonflikt mellem barnet og indehaveren af forældremyndigheden.

Betragtes artikel 12 isoleret set, ville det være i bedre overensstemmelse med intentionerne om, at barnet skal komme til orde, dersom man havde indført en udtrykkelig regel om barnets samtykke.

⁶⁸ Rachel Hodgkin og Peter Newell, ”Implementation Handbook for the Convention om the Rights of the Child”, Geneve 2002, side 159

⁶⁹ Betænkning nr. 1431, side 97

⁷⁰ Ibidem, side 99

Imidlertid skal denne artikel ses i lyset af hovedprincippet i artikel 3 om, at konventionen skal fortolkes i overensstemmelse med barnets bedste. Der er forskellige hensyn, der taler for, at det ikke nødvendigvis er i barnets interesse, om der indføres en regel om samtykke fra barnet i tilfælde af legemsindgreb. Her tænkes på, at en udtrykkelig regel i visse tilfælde ville lægge et urimeligt ansvar på barnet. Endvidere vil forældrene være nærmest til at bedømme en eventuel modvilje fra barnet.

Omvendt begrænser man angiveligt barnets mulighed for at komme til orde ved ikke at indføre samtykkeregler, hvilket ikke er i overensstemmelse med artikel 12.

Sammenfattende må det antages, at det er til barnets bedste, om man indskrev en udtrykkelig regel om samtykke fra barnets side, når det er 12 år eller derover. Et barn på 12 år har almindeligvis en modenhed, som gør det hensigtsmæssigt, at barnets synspunkter inddrages, jf. art. 12, stk. 1. At en læge skal vurdere, om indgrebet er forsvarligt, kompenserer ikke for den manglende inddragelse af barnet, jf. lægelovens §§ 6 og 18.

Børnekonventions artikel 37:

”deltagerne skal sikre at: a) intet barn gøres til genstand for tortur eller anden grusom, umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf. Hverken dødsstraf eller fængsel på livstid uden mulighed for løsladelse skal kunne idømmes for forbrydelser begået af personer under 18 år.”

Det kan diskuteres, hvorvidt enerumsanbringelse af børn under 15 år er i overensstemmelse med Børnekonventionens artikel 37 (a). At et barn placeres i enerum, kan for barnet føles som en nedværdigende behandling. Det må derfor i denne forbindelse undersøges nærmere, om de bagvedliggende hensyn er i barnets interesse. Efter § 821 a stk. 3, 3. pkt. må enerumsanbringelse kun ske, når det er nødvendigt af sikkerhedsmæssige grunde, eller når det undtagelsesvis er påkrævet af hensyn til efterforskningen, og anden anbringelse ikke er mulig. At enerumsanbringelse sker af sikkerhedsmæssige grunde må anses at være i overensstemmelse med § 37 (a). Anbringelse af sikkerhedsmæssige grunde kan være den sidste udvej for, at barnet ikke skader sig selv eller andre. Denne form for anbringelse må ligeledes antages at være i overensstemmelse med artikel 3, da denne anbringelse klart sker i barnets interesse. Det må imidlertid kræves, at det ikke sker i

bagatelagtige tilfælde. Mere tvivlsomt forholder det sig, når anbringelsen er påkrævet af hensyn til efterforskningen, og anden anbringelse ikke er mulig. Enerumsanbringelse er et indgribende indgreb, og det er derfor tvivlsomt, om denne form for anbringelse er i overensstemmelse med konventionen. Det må være udgangspunktet, at enerumsanbringelse ikke er i barnets interesse, når det sker af hensyn til efterforskningen, jf. art. 3.

Det bør imidlertid erindres, at det er for barnets eget bedste, at kriminaliteten opklares, således at der kan sættes ind med passende foranstaltninger fra de sociale myndigheders side. I øvrigt forudsættes det, at enerumsanbringelse af efterforskningsmæssige grunde kun sker ved personfarlig kriminalitet.⁷¹

Ved så alvorlig kriminalitet er det vigtigt, at kriminalitet hurtigt opklares både af hensyn til barnet men også af hensyn til befolkningen generelt. At enerumsanbringelse sker, fordi anden anbringelse ikke er mulig, er uheldigt. Det er imidlertid et ressourcspørgsmål, at politiet ikke råder over de fornødne lokaler eller mandskab. Denne problemstilling vil blive behandlet mere uddybende under det retspolitiske afsnit.

Det må slutteligt antages, at det ikke strider mod artikel 37 (a), at anbringelse sker af sikkerhedsmæssige grunde. Det er tvivlsomt, hvorvidt anbringelse af efterforskningsmæssige grunde er i overensstemmelse med artikel 37 (a). Dette kan være årsagen til, at strafferetsudvalget delte sig i et flertal og et mindretal på dette punkt. At der administrativt er indført en pligt for politiet, til at indberette enerumsanbringelse af børn til Rigsadvokaten, burde få en præventiv virkning for politiets brug heraf.

Børnekonventionens artikel 37 (b):

”Intet barn ulovligt eller vilkårligt berøves sin frihed. Anholdelse tilbageholdelse eller fængsling af et barn skal følge lovens forskrifter og må kun bruges som en sidste udvej og for det korteste mulige passende tidsrum”.

⁷¹ Betænkning nr. 1431, side 114

At man har fået et særligt kapitel i retsplejeloven vedrørende straffeprocessuelle indgreb over for børn, må anses at være i overensstemmelse med art. 37 (b), 1. pkt. Der er en større garanti for, at der ikke sker vilkårlig frihedsberøvelse, når der er et klart hjemmelsgrundlag. Det fremgår af bemærkningerne til konventionen, at tilbageholdelse af børn ved straffeprocessuelle indgreb er omfattet af konventionen.

Det anføres således : ” *The deprivation of liberti means any form of detention or imprisonment or the placement of a person in another public or private custodial setting from which this person is not permitted to leave at will by order of any judicial, administrative or other public authority.* ”⁷²

Af artikel 37 (b) fremgår det således, at tilbageholdelsen skal bruges som sidste udvej og for det kortest mulige passende tidsrum.

Ved indførelsen af § 821 a, stk. 1 fremgår følgende:

” *Politiet kan tilbageholde en mistænkt person under 15 år, hvis betingelserne i § 755, stk. 1, er opfyldt, og tilbageholdelsens øjemed ikke kan opnås ved anvendelse af mindre indgribende foranstaltninger.* ”

Udvalget har fundet det mest hensigtsmæssigt, at kravet om proportionalitet nævnes direkte i bestemmelsen på trods af, at det fremgår af de almindelige regler om proportionalitet, jf. § 821 c.⁷³ Tilbageholdelse må således ikke foretages, hvis formålet med tilbageholdelsen kan opnås ved f.eks., at politiet underretter eller tilkalder indehaveren af forældremyndigheden over barnet eller de sociale myndigheder. Denne tydeliggørelse af proportionalitet medfører, at § 821 a opfylder kravet om, at tilbageholdelse skal være sidste udvej. At tilbageholdelsen skal være sidste udvej, fremgår utvetydigt af konventionen, men noget anderledes forholder det sig med, at det skal ske for det kortest mulige passende tidsrum, jf. art. 37 (b).

Efter retsplejelovens § 821 a, stk. 4 er anført følgende:

⁷² Rachel Hodgkin og Peter Newell, ”Implementation Handbook for the Convention om the Rights of the Child”, Geneve 2002, side 549

⁷³ Betænkning nr. 1431, side 111

” tilbageholdelsen skal være så kortvarig som mulig. Tilbageholdelsen må kun udstrækkes ud over 6 timer, når væsentlige hensyn til efterforskningen gør dette påkrævet. Tilbageholdelse må i intet tilfælde udstrække ud over 24 timer....”

Af bestemmelsens 1. pkt. fremgår således, at tilbageholdelse skal ske for et så kortvarigt tidsrum som muligt, hvilket er i overensstemmelse med konventionens art. 37 (b). Spørgsmålet er dernæst, hvorvidt det er i overensstemmelse med Børnekonventionen, at udgangspunktet for tilbageholdelsen er 6 timer, men at der er en absolut frist på 24 timer. Ud fra en ordlydsfortolkning af artikel 37 (b) er der ikke angivet nogen absolut frist, hvilket kunne fortolkes således, at der kan være forskellige afgørende hensyn, der gør det nødvendigt at tilbageholde barnet. I den forbindelse kan artikel 3 benyttes som fortolkningsbidrag, eftersom barnets bedste skal komme i første række.

I politikommissionens betænkning er der foreslået en absolut frist på 6 timer for frihedsberøvelse af børn uden for strafferetsplejen.⁷⁴ Udvalget har ikke valgt at gøre fristen på 6 timer absolut, når væsentlige hensyn til efterforskningen gør det påkrævet at opretholde tilbageholdelsen. Opretholdelse af tilbageholdelsen ud over 6 timer tænkes at finde stede i sager om grov kriminalitet, såsom voldsforbrydelser og bandekriminalitet. I øvrigt kan det være påkrævet ved foranstaltning af en retsmedicinsk undersøgelse, der kræver transport over længere afstand.⁷⁵

Børnerådet har i deres høringssvar foreslået en absolut grænse på 4 timer, hvilket af Rådet findes at være i bedre overensstemmelse med Børnekonventionen ordlyd. Det antages, at den foreslåede tidsramme på 6 timer ikke tager udgangspunkt i, at det er børn ned til 12 år, for hvem enhver indespærring vil være uoverskuelig og muligt traumatiserende.⁷⁶ Til at starte med må det antages, at det er yderst tvivlsomt, om en tilbageholdelse på 6 timer er decideret traumatiserende for barnet sammenholdt med en tilbageholdelse på 4 timer. Der er imidlertid ingen tvivl om, at det ville være ønskeligt, om tilbageholdelsen aldrig overskrider 4 timer. Selv om Danmark er et ganske lille land uden de store geografiske afstande, kan der hurtigt gå 6 timer, inden man har kontaktet de sociale myndigheder. I øvrigt er det ligeledes et ressourcspørgsmål, da det kræver et beredskab hos såvel politi som hos de sociale myndigheder. Den problemstilling vil blive behandlet under det

⁷⁴ Betænkning nr. 1410/2002 om politiets virksomhed

⁷⁵ Betænkning nr. 1431, side 116

⁷⁶ Høringssvar fra Børnerådet vedrørende strafferetsplejeudvalgets betænkning 1431/2003 om straffeprocessuelle tvangsindgreb over for børn under den kriminelle lavalder, 17. dec. 2003, side 2

retspolitiske afsnit. Det vurderes, at tilbageholdelse i 6 timer er i overensstemmelse med konventionen, særligt når man bestræber sig på, at tilbageholdelsen skal være så kortvarig, som det er muligt i det konkrete tilfælde. Det må anses som diskutabelt, hvorvidt tilbageholdelse ud over 6 timer er i overensstemmelse med ordlyden af art. 37 (b). Det kortest mulige passende tidsrum syntes uforeneligt med tilbageholdelse i op til 24 timer. Udvalgets begrundelse er blandt andet tilfældet, hvor der skal gennemføres en retsmedicinsk undersøgelse, som kræver transport over en længere afstand. I øvrigt anfører udvalget hensynet til efterforskningen som begrundelse. Hindring af yderligere strafbart forhold eller at forhindre, at den pågældende modarbejder sagens opklaring, f.eks. ved at advare mistænkte på fi fod.⁷⁷ Ved at opretholde tilbageholdelsen ud over 6 timer opstår der en risiko for, at man mister fokus på barnets bedste, og i stedet fokuserer på hensynet til efterforskningen. Det vil til dels være til barnets bedste, såfremt kriminaliteten opklares, men tilbageholdelse ud over 6 timer må antages at gå ud over konventionens krav om, at det skal ske for det kortest mulige tidsrum. Såfremt der skal ske tilbageholdelse ud over 6 timer for at afvente ankomst af forældre eller sociale myndigheder, må det bero på regler uden for strafferetsplejen.

Sammenfattende må det antages, at tilbageholdes i op til 6 timer er i overensstemmelse med konventionen, men at opretholde tilbageholdelsen ud over 6 timer formentlig ikke er i overensstemmelse med art. 37 (b) om, at det skal ske for det kortest mulige tidsrum.

Børnekonventionens artikel 37 (c):

”ethvert barn, der er berøvet friheden, behandles menneskeligt og med respekt for menneskets naturlige værdighed og på en måde, der tager hensyn til deres aldersmæssige behov. Især skal ethvert barn, der er berøvet friheden, holdes adskilt fra voksne, medmindre en sådan adskillelse ikke kan anses at tjene barnets tarv, og skal have ret til at opretholde kontakt med sin familie gennem brevveksling og besøg, bortset fra under særlige omstændigheder.”

Det er 1. pkt., der har relevans for børn under den kriminelle lavalder. Når et barn er frihedsberøvet, skal der tages hensyn til deres aldersmæssige behov. Det er vigtigt, at man ved frihedsberøvelse hele tiden har fokus på barnets alder. Dette skal ske ved såvel anbringelsesformen som den tidsmæssige varighed af tilbageholdelsen.

⁷⁷ Betænkning nr. 1431, side 116

Børnekonventionens artikel 37 (d):

” ethvert barn, der er berøvet sin frihed, har ret til hurtig juridisk og anden passende bistand samt ret til at få lovligheden af sin frihedsberøvelse prøvet ved en domstol eller anden kompetent, uafhængig og upartisk myndighed og til hurtig afgørelse af enhver sådan sag. ”

Denne del af artiklen er relevant i forhold til advokatbistand for børn under den kriminelle lavalder. Det foreskrives, at et frihedsberøvet barn har ret til juridisk bistand og til at få sin sag prøvet ved en domstol eller lignende instans. Selvom frihedsberøvelsen er af ganske kort varighed, må den anses at være omfattet af § 37 (d). I forbindelse med betænkningen har strafferetsudvalget anført, at der ikke gælder de samme hensyn til advokatbistand, da børn ikke kan straffes. Yderligere anføres det fra udvalgets side, at man ikke vil ”procesliggøre” undersøgelse.⁷⁸ Her tænkes eksempelvis på, at inddragelse af en advokat kan besværliggøre efterforskningen, hvilket ikke er i barnets interesse, jf. artikel 3.

Efter indførelsen af § 821 e i retsplejeloven skal der kun beskikkes en advokat i særlige tilfælde. Beskikkelse kan ske, når afhøring foretages i anledning af en lovovertrædelse, der i almindelighed ville medføre fængselsstraf, eller der iværksættes indgreb, som efter lovens almindelige regler forudsætter, at der rejses sigtelse mod den pågældende. Der skal beskikkes advokat efter anmodning for de tilfælde, der er nævnt i § 792, c stk. 4.

Efter artikel 37 (d) sondres der ikke mellem typer af sager, hvor der kan beskikkes advokat. Ud fra en ordlydsfortolkning af art. 37 (d) må det antages, at barnet har ret til advokatbistand ved alle former for frihedsberøvelse og ikke kun i helt særlige tilfælde. Det må anses som uvist, hvorvidt Danmark lever op til sine internationale forpligtigelser, hvad angår advokatbeskikkelse for børn under den kriminelle lavalder. Opmærksomheden skal henledes på, at konventionens bestemmelser gælder for alle børn under 18 år. Det kan således tænkes, at konventionens bestemmelser måske ikke helt er udformet med sigte på børn, der er under den kriminelle lavalder. Advokatbeskikkelse er jo en sikkerhed for den, der risikerer straf. Problemstillingen vil blive behandlet under det retspolitiske afsnit.

⁷⁸ Betænkning nr. 1431, side 101

Børnekonventionens artikel 40:

”Deltagerstaterne anerkender retten for ethvert barn, der mistænkes eller anklages for eller er fundet skyldig i at have begået et strafbart forhold, til at blive behandlet på en måde, der er i overensstemmelse med at fremme af barnets sans for værdighed og værdi, som styrker barnets respekt for andres menneskerettigheder og fundamentale frihedsrettigheder, og som tager barnets alder og ønskeligheden af at fremme, at barnet resocialiseres og påtager sig en konstruktiv rolle i samfundet, i betragtning.”

Artikel 40 foreskriver forskellige rettigheder, som skal være gældende for børn.

Børnekonventionens artikel 40 (b):

” ethvert barn, der mistænkes eller anklages for at have begået strafbart forhold, har mindst følgende garantier:

(i) at blive anset for uskyldig, indtil skyld er bevist i henhold til loven.”

Uskyldsformodning fremgår ligeledes af EMRK artikel 6, stk. 2. Selv om børn ikke kan risikere straf, er det vigtigt, at de behandles som værende uskyldige, indtil andet er bevist. At et barn kommer i myndighedernes søgelys, må antages at været særligt belastende for et barn især i det tilfælde, hvor det senere viser sig, at mistanken har været grundløs.

”(ii) at blive oplyst straks og direkte om anklagernes indhold, om fornødent gennem sine forældre eller værge, og få juridisk eller anden passende bistand til forberedelse og fremstilling af sit forsvar.”

Efter § 821 a stk. 2 skal politiet snarest muligt gøre den tilbageholdte bekendt med mistanken og tidspunktet for tilbageholdelsen. Af rapporten skal fremgå, at denne regel er iagttaget. På trods af at der ikke kan rejses formel sigtelse mod børn, er det med bestemmelsen præciseret, at tilbageholdte børn under den kriminelle lavalder på dette punkt har samme rettigheder som sigtede personer.⁷⁹

⁷⁹ Bo von Eyben, Jan Pedersen, Thomas Rørdam, ”Karnov”, Retsplejelovens § 821 a, note 3588

(iii) ” at få sagen afgjort , uden forsinkelse, af en kompetent uafhængig og upartisk myndighed eller dømmende organ efter en upartisk procedure i henhold til loven med tilstedeværelse af juridisk eller anden passende rådgiver, medmindre dette ikke anses for at tjene barnets tarv, især i betragtning af dets alder eller situation, dets forældre eller værge.

Konventionen foreskriver i øvrigt, at deltagerstaterne skal sørge for at fremme indførelsen af loven, fremgangsmåder, myndigheder og institutioner, som er specielt tilpasset børn, der mistænkes, anklages for, eller anses for at have begået strafbart forhold, herunder især fastlæggelse af en minimumsalder jf. artikel 40, stk. 3 (a). Den kriminelle lavalder vil blive behandlet i et selvstændigt afsnit.

9 Retspolitisk betragtninger

Sammenfattende er der foretaget en gennemgang af retsplejelovens regler vedrørende tilbageholdelse, advokatbeskikkelse samt legemsindgreb. Det er blevet vurderet, hvorledes disse regler er indført i overensstemmelse med international ret og grundloven. Der vil efterfølgende blive redegjort for, hvilke retspolitiske betragtninger dette har givet anledning til.

9.1 Advokatbeskikkelse

Advokatbeskikkelse er en af de procesgarantier, man har som sigtet. I afsnit 5.2 blev det behandlet, hvorvidt man kan sigte børn under den kriminelle lavalder. Det er antaget, at man formelt ikke kan sigte børn under den kriminelle lavalder, eftersom disse børn ikke kan risikere straf, og da der ikke er direkte hjemmel hertil. Selvom børn under den kriminelle lavalder ikke kan risikere straf, vil der kunne opstå situationer, hvor advokatbeskikkelse er hensigtsmæssig taget barnets unge alder i betragtning. På trods af den manglende mulighed for strafansvar vil en kort frihedsberøvelse eller et legemsindgreb kunne virke særligt indgribende for et barn. Under afsnit 5.2 antager Hans Gammeltoft-Hansen, at børn under 15 år: *"af formelle grunde ej heller bør betegnes som sigtede i rapporter m.v."* Hans Gammeltoft-Hansen mener imidlertid, at en række af de processuelle retsgarantier, som normalt tilkommer sigtede, alligevel skal finde anvendelse på børn under 15 år. Advokatbeskikkelse må oplagt være en af de processuelle retsgarantier, der tænkes på.

Efter indførelsen af § 821 e beror det på en konkret vurdering, hvornår der skal ske beskikkelse. Foreligger der anmodning fra indehaveren af forældremyndigheden eller fra politiet, kan der beskikkes en advokat, når der efter sagens karakter og omfang må antages at være et særligt behov for advokatbistand.

Det fremgår af Børnekonventionens artikel 37 (d), at børn, der er berøvet deres frihed, har ret til juridisk bistand. I artikel 37 (d) sondres der ikke mellem forskellige typer sager, eller at beskikkelse kun skal ske, når der må antages at være et særligt behov herfor. Artikel 37 (d) omtaler heller ikke nogen tidsmæssig begrænsning af frihedsberøvelsen. Det må formodes, at tilbageholdelse efter retsplejelovens § 821 a er omfattet af artikel 37 (d).⁸⁰ Hvad angår frihedsberøvelse taler meget for, at retsplejelovens § 821 a ikke er i overensstemmelse med

⁸⁰ Betænkning nr. 1407 om inkorporering af menneskerettighedskonventioner i dansk ret

Børnekonventionens 37 (d). Denne artikel behandler imidlertid ikke, om der er andre hensyn, der kan gøre sig gældende i tilfældet, hvor det er børn under den kriminelle lavalder, der ikke kan straffes. Imidlertid efterlader ordlyden ”*ethvert barn*” ikke de store fortolkningsmuligheder. Man kunne i den forbindelse have ønsket en dybdegående stillingtagen fra strafferetsudvalgets side, hvad angår overensstemmelse mellem § 821 e og artikel 37 (d). I henhold til artikel 40 stk. 2 (b) (ii) er der ligeledes et krav om juridisk bistand, når et barn mistænkes for et strafbart forhold.

Der er forskellige argumenter for og imod en obligatorisk advokatbeskikkelse. Overordnet set kan der være tilfælde, hvor det ikke vil være til barnets bedste, jf. artikel 3. Når en advokat beskikkes kan politiets efterforskningskridt besværliggøres ved, at advokaten råder barnet til ikke at udtale sig. Man skal erindre, at barnet ikke kan risikere straf, og at det er i barnets egen interesse at få klarlagt omfanget af kriminaliteten. Ved en effektiv efterforskning optimeres de sociale myndigheders beslutningsgrundlag. De sociale myndigheder får således et bedre grundlag til at bedømme, hvilke tiltag der skal iværksættes i barnets interesse. Inddragelse af advokater i forløbet kan ligeledes medvirke til at ”*procesliggøre*” kontakten mellem politiet og børn under den kriminelle lavalder. Det er vigtigt at understrege, at børn under 15 år ikke kan straffes, og at de straffeprocessuelle indgreb kun foretages for, at de sociale myndigheder kan iværksætte foranstaltninger, som er såvel i barnets som i samfundets interesse.

På den anden side skal det bemærkes, at de straffeprocessuelle indgreb foretages på et tidspunkt, hvor der endnu ikke er konstateret, at det pågældende barn rent faktisk har gjort sig skyldig i et strafbart forhold. En advokat kan være med til at belyse de juridiske betingelser for indgrebet berettigelse. Deltagelse af advokat kan få den positive effekt, at politiet er mere grundig, når der foretages straffeprocessuelle indgreb. I tilfældet hvor grundlaget er usikkert for foretagelse af straffeprocessuelle indgreb, kan det ligeledes være i barnets interesse, at der vejledes om retten til ikke at udtale sig. I øvrigt kan der efterfølgende opstå behov for vejledning om mulighederne for erstatning for eventuelt uberettiget indgreb. Ud fra ovennævnte betragtninger vurderes det, at indførelse af obligatorisk advokatbeskikkelse er bedst i overensstemmelse med barnets interesser. Det vil som anført af strafferetsudvalget ”*procesliggøre*” kontakten mellem politiet og barnet. I øvrigt vil det i visse tilfælde besværliggøre efterforskningen, såfremt barnet oplyses om retten til ikke at udtale sig. Disse ulemper må imidlertid vurderes som sekundære, set i forhold til sikring af

retssikkerheden for barnet, som er i en sårbar position. Det vil i øvrigt være i bedre overensstemmelse med Børnekonventionen, jf. afsnit 9.3.1.

9.2 Legemsindgreb

Det må formodes at være i barnets interesse, at der er kommet et klart hjemmelsgrundlag for så indgribende et indgreb som legemsindgreb. Strafferetsudvalget har overvejet om der ved siden af samtykke fra indehaveren af forældremyndigheden, tillige skulle indhentes samtykke fra barnet selv for at betingelserne efter § 792 c, stk. 3 og 5, og § 792 d, stk. 1, kan anses for opfyldt.⁸¹ Den endelige udgave af bestemmelsen har imidlertid ikke medtaget samtykke fra barnet jf. § 821 b, stk. 3. Strafferetsudvalget har anført forskellige argumenter imod en bestemmelse om barnets samtykke. Forældrene vil være nærmest til at bedømme en modvilje fra barnet, og det vurderes, at det vil lægge et urimeligt ansvar på barnet.⁸²

Imidlertid foreskriver Børnekonventionens artikel 12, at barnet skal komme til orde. Barnets synspunkter skal tillægges vægt i overensstemmelse med dets alder og modenhed. Artikel 12 taget i betragtning findes § 821 b, stk. 3 ikke at afspejle den retsstilling, som konventionen giver udtryk for. Det fremgår endvidere i bemærkningerne til konventionen, at barnets synspunkter skal inddrages i beslutninger, der vedrører barnet, således at barnets stillingtagen kan indgå i beslutningsgrundlaget. Det fremgår endvidere, at beskyttelsen omfatter alle børn, der kan udforme deres synspunkter. Disse synspunkter skal tillægges vægt efter barnets alder og modenhed.⁸³ Heraf kan det udledes, at man ikke kan sætte en grænse på 12 år for, hvornår man bør inddrage barnets synspunkter. Det mindre og umodne barn skal have mulighed for at tilkendegive sine synspunkter, som herefter må tillægges passende vægt, jf. art. 12. Artikel 12 er et af hovedprincipperne i Børnekonventionen, og det er derfor beklageligt, at det ikke fremgår, at barnets synspunkter skal inddrages i et vist omfang.

I samme forbindelse har strafferetsudvalget overvejet mulighederne for beskikkelse af en ad-hoc værge.⁸⁴ Det kunne være ønskværdigt, såfremt man kunne beskikke en ad-hoc værge for barnet. Det

⁸¹ Betænkning nr. 1431, side 122

⁸² Betænkning nr. 1431, side 83 ff.

⁸³ Rachel Hodgkin og Peter Newell, "Implementation Handbook for the Convention on the Rights of the Child", 2002, side 160 ff.

⁸⁴ Betænkning nr. 1431, side 121

er relevant i situationer, hvor der er risiko for interessekonflikt mellem barnet og forældrene. Endvidere kunne en værge bidrage positivt, hvor barnet ikke har den alder og modenhed som kræves for, at man kan tillægge dets synspunkter vægt, jf. art. 12, stk. 1. At en værge ikke kan være objektiv, som angivet i betænkning nr. 1420 virker usandsynligt.⁸⁵ Selv om der er en forventning fra myndighederne om, at der ydes samtykke af hensyn til efterforskningen, så burde værgerne kunne vurdere indgrebet objektivt set i forhold til den givne belastning, som man udsætter barnet for. Det er lidt af et postulat, at en værge ikke kan sætte sig ud over en forventning om samtykke, hvis det skulle stride mod barnets tarv. Et sammenligneligt eksempel ville være, at man ikke kunne forvente en objektiv afgørelse fra en dommer, fordi der var en særlig forventning om et bestemt resultat fra befolkningens side. Hvis man indførte regler om en ad-hoc værge, er det desuden en vigtig forudsætning, at det er en kyndig person, som har en pædagogisk indsigt.

Samlet set vurderes det, at det havde været ønskeligt, om barnets synspunkter var inddraget, hvad angår samtykke. Det vurderes, at der vil være fordele forbundet med beskikkelse af en ad-hoc værge, som positivt kunne bidrage til sikring af barnets retssikkerhed.

9.3 Tilbageholdelse

Retsplejelovens § 821 a har været den bestemmelse, der har været genstand for størst opmærksomhed. Dette har sin begrundelse i, at frihedsberøvelse må antages at være det mest indgribende indgreb i straffeprocessen. Ved tilbageholdelse af børn under den kriminelle lavalder er udgangspunktet, at tilbageholdelsen ikke overskrider 6 timer, jf. § 821 a, stk. 4. Udvalget har imidlertid ikke valgt at gøre fristen på 6 timer absolut, men udvalget har i stedet fastsat en absolut frist på 24 timer. Opretholdelse af tilbageholdelsen ud over 6 timer antages at skulle ske, hvis væsentlige hensyn til efterforskningen gør det påkrævet. Det tænkes navnlig at finde anvendelse i sager om grov kriminalitet.⁸⁶ Det antages endvidere at kunne være påkrævet i sager, hvor der skal gennemføres en retsmedicinsk undersøgelse, som kræver transport over længere afstand.⁸⁷

⁸⁵ Ibidem, side 120 ff.

⁸⁶ Betænkning nr. 1431, side 116

⁸⁷ Ibidem, side 116

Børnerådet har i deres høringssvar anbefalet en absolut grænse på 4 timer for tilbageholdelse. Det vurderes af Børnerådet, at 4 timer vil være bedre i overensstemmelse med Børnekonventionens artikel 37 (b).⁸⁸ Her skal tilbageholdelsen ske for det kortest mulige passende tidsrum.

I afsnit 9.3.1 omhandlende Børnekonventionen vurderes det, at man er inde for konventionens rammer med en frist på 6 timer. Det anses imidlertid for uvist, hvorvidt det er i overensstemmelse med Børnekonventionens artikel 37 (b), når man efter retsplejelovens § 821 a, stk. 4 kan opretholde tilbageholdelsen ud over 6 timer. Der kan anføres forskellige argumenter for og imod en opretholdelse i op til 24 timer. Argumenter for at opretholde tilbageholdelsen ud over 6 timer er følgende: For det første kan der være væsentlige efterforskningsmæssige grunde til, at varigheden af tilbageholdelsen overskrider 6 timer. Navnlig da opretholdelsen tænkes anvendt i tilfælde af grov kriminalitet såsom voldsforbrydelser og bandekriminalitet.⁸⁹ I situationen hvor politiet tilbageholder en hel bande, kan det være vanskeligt for politiet at få dannet sig et samlet billede over hændelsesforløbet på kun 6 timer. Afhøringer af de enkelte medlemmer af banden samt vidner kan være tidskrævende. Det er essentielt at bruge tid på inddragelse af vidner. I et større sagskompleks kan vidner bekræfte eller afkræfte de afgivende forklaringer. Der kan dermed være nogle afgørende faktorer, som er medvirkende til, at politiet har svært ved at ophæve tilbageholdelsen allerede efter 6 timer. Klarlæggelsen af hændelsesforløbet kan i den grad blive besværliggjort, såfremt de enkelte bandemedlemmer får mulighed for at samstemme deres forklaringer. På fri fod kan de mistænkte i øvrigt advare andre mistænkte på fri fod. For det andet kan det som anført af strafferetsudvalget være tidskrævende, når der skal foretages en retsmedicinsk undersøgelse, især hvis den kræver transport over længere afstand. For tredje kan det tænkes, at der ikke er mandskab til at foranstalte transport indenfor en frist af 6 timer.

Følgende argumenter kan anføres imod, at tilbageholdelse overskrider udgangspunktet på 6 timer: For det første må det anses tvivlsomt, hvorvidt det er i overensstemmelsen med konventionen, at man opretholder tilbageholdelsen i op til 24 timer. En absolut frist fremgår ikke af artikel 37 (b), men det er noget usikkert om en absolut frist på 24 timer, afspejler konventionens understregning af, at tilbageholdelsen skal ske for det kortest mulige passende tidsrum. For det andet er der en

⁸⁸ Høringssvar fra Børnerådet vedrørende strafferetsplejeudvalgets betænkning 1431/2003 om straffeprocessuelle tvangsindgreb over for børn under den kriminelle lavalder, 17. dec. 2003, side 2

⁸⁹ Betænkning nr. 1431, side 116

uvished om, hvilken belastning man udsætter det enkelte barn for. Alene risikoen for traumatisering af barnet kan så tvivl om berettigelsen af opretholdelsen i op til 24 timer.

Sammenfattende må det konstateres, at der er væsentlige efterforskningsmæssige grunde til at opretholde tilbageholdelsen ud over 6 timer. Det er ikke acceptabelt, at fristen på 6 timer overskrides, fordi der skal foretages en retsmedicinsk undersøgelse. I Norge, hvor der er større geografiske afstande, har man en absolut frist på 4 timer. Dette taler for, at man i et land, som Danmark med langt mindre afstande, burde kunne holde sig indenfor en absolut frist på 6 timer.⁹⁰ Det kræver selvfølgelig, at politiet har disponibelt mandskab. Det vil være en belastning for barnet såvel at være tilbageholdt, som at skulle undersøges. Man må derfor anvende de nødvendige ressourcer, der kræves for, at en undersøgelse ikke er medvirkende til en overskridelse af en frist på 6 timer. Dernæst må man se nærmere på, hvad der skal vægtes tungest. Hensynet til barnet eller hensynet til efterforskningen. Ud fra ovennævnte betragtninger er der ingen tvivl om, at der er meget væsentlige hensyn til efterforskninger, især når det omhandler grov kriminalitet. Til dels kan det ligeledes være i barnets egen interesse at få opklaret sin kriminalitet, så der kan sættes ind med sociale hjælpeforanstaltninger. Hvis hovedvægten for den absolutte frist på 24 timer var begrundet i hensynet til barnet og ikke efterforskningen, ville det ligeledes være i overensstemmelse med Børnekonventionen jf. artikel 37 (b), jf. artikel 3. Imidlertid må der være grænser for, hvor lang tid man kan frihedsberøve et barn, med argumentet om at det i sidste ende sker af hensyn til barnet selv. På trods af at børn under den kriminelle lavalder ikke kan straffes, skal det bemærkes, at frihedsberøvelsen sker på et tidspunkt, hvor det ikke er konstateret, at barnet har begået et kriminelt forhold. I øvrigt kan selve frihedsberøvelsen godt være ekstremt belastende for barnet, selvom det ikke sker med sigte på statuering af strafansvar. For at sikre barnets retssikkerhed bør man bevillige de ressourcer, som er nødvendige for, at kunne afslutte tilbageholdelsen inden 6 timer. Tilbageholdelse må herefter ske på andet grundlag end efter straffeprocessen.

9.4 Enerumsanbringelse

Efter retsplejelovens § 821 a, stk. 3 kan der ske enerumsanbringelse, når det er nødvendigt af sikkerhedsmæssige grunde. I afsnit 8.7 blev det vurderet, at der ikke er retssikkerhedsmæssige betænkeligheder ved enerumsanbringelse af hensyn til sikkerheden. Dette er ligeledes tilkendegivet

⁹⁰ Advokatrådets Retsudvalg, Høringssvar vedrørende Strafferetsplejeudvalgets betænkning nr. 1431 om straffeprocessuelle tvangsindgreb over for børn under den kriminelle lavalder J.nr. 2721 den 19 dec. 2003

i de forskellige høringssvar. Efter stk. 3 kan der ligeledes ske enerumsanbringelse, når det undtagelsesvist er påkrævet af hensyn til efterforskningen, og anden anbringelse ikke er mulig. Enerumsanbringelse antages kun at skulle finde sted ved personfarlig kriminalitet, såsom vold, voldtægt og væbnet røveri. Det findes legitimt at tilbageholde børn under den kriminelle lavalder af efterforskningsmæssige grunde, især når der er tale om alvorlig kriminalitet. Det er imidlertid meget beklageligt, såfremt enerumsanbringelse bliver anvendt, fordi der ikke er disponibelt mandskab til stede. Man vakler mellem at skulle slække på hensynet til efterforskningen eller hensynet til barnet. Den bedste løsning vil utvivlsomt være, at der altid var nok bemanding samt lokaler, således at denne form for enerumsanbringelse helt kunne undgås. Man kan imidlertid nemt forestille sig en situation, hvor man har indbragt en bande af unge på politistationen, hvor de har begået alvorlig kriminalitet. Antallet af unge kan gøre det yderst vanskeligt at anbringe alle adskilt og under opsyn. Man kan forestille sig tilsvarende situationer, hvor politiet føler sig nødsaget til at placere børn under den kriminelle lavalder i enrum. Såfremt en større gruppe unge er tilbageholdt, og der i samme øjeblik indløber en melding om drabsforsøg på det lokale værtshus, kan politiet føle sig nødsaget til enerumsanbringelse af de unge. Alle har formentlig forståelse for sådanne situationer, ja vel selv kritikerne af denne form for enerumsanbringelse. En anden problemstilling er overensstemmelse med internationale ret. Her vil det bero på en konkret vurdering, om anbringelsen har karakter af tortur eller anden grusom, umenneskelig eller nedværdigende behandling, jf. Børnekonventionens artikel 37 og EMRK artikel 3. Det er formentlig i overkanten at karakterisere enerumsanbringelse som tortur eller ligefrem umenneskelig behandling. Det kan tendere til at være en nedværdigende behandling, såfremt det kan undgås ved bedre lokalefaciliteter samt bedre beredskab. Det må konstateres, at der er forskellige hensyn, der gør sig gældende, hvad angår enerumsanbringelse af efterforskningsmæssige grunde, især hvis der er tale om alvorlig kriminalitet. Det er uheldigt, at enerumsanbringelse sker af ressourcemæssige grunde, såfremt det kan undgås ved et bedre beredskab eller andre lokale faciliteter. Det må formodes, at politiets fordeling af deres mandskab og øvrige ressourcer sker ud fra samfundsmæssige hensyn, hvor der sker en prioritering efter behovet. Det er svært at vurdere, hvorvidt enerumsanbringelse er decideret traumatiserende for børn under den kriminelle lavalder. Imidlertid skal det understreges, at man har med børn at gøre, som har krav på særlig beskyttelse fra myndighedernes side. Der er en åbenbar risiko forbundet med at have indført en direkte lovhjemmel for enerumsanbringelse af efterforskningsmæssige grunde. På trods af at det kun tænkes at ske undtagelsesvist, må det formodes at finde sted oftere end hensigtsmæssigt. Såfremt § 821 a ikke indeholdt hjemmel til

enerumsanbringelse af hensyn til efterforskningen vil denne anbringelse kun komme på tale i helt ekstreme situationer, hvor anbringelse kan være begrundet i nødretsbetragtninger. Endvidere kunne det have været en mulighed med lovforslaget at have placeret et større ansvar på de sociale myndigheder. Her tænkes på oprettelse af et beredskab hos de sociale myndigheder. På længere sigt vil Rigsadvokaten forhåbentlig foretage justeringer, såfremt enerumsanbringelse bliver anvendt i en grad, der er uacceptabelt.

10 Den Kriminelle lavalder

10.1 Historisk oprids

Helt tilbage i 1800-tallet har børn haft et anderledes strafferetligt ansvar end voksne. I dansk ret var det afgørende for børn mellem 10 og 15 år, om de ” ifølge den Paagjældendes Forstandsudvikling og Opdragelse maa antages at have indset Handlingens Strafbarhed”, jf. straffelovens af 1866 § 36. Over for børn under 10 år kunne der kun anvendes ” Forbedrings- eller sikkerhedsmidler”, jf. straffeloven af 1866 § 35.⁹¹ Omkring århundredeskiftet var der en udbredt enighed om, at det var hensigtsmæssigt med en generel kriminel lavalder. Denne grænse skulle være baseret på, hvornår børn i almindelighed kunne antages at have fået den fornødne modenhed, hvormed en strafferetlig sanktion kunne anses forsvarlig. I 1905 blev grænsen fastsat til 14 år i Danmark.⁹² Ved straffeloven af 1930 blev den kriminelle lavalder hævet til 15 år, jf. § 15. På den tid endte de fleste børn skolen i en alder af 14 til 15 år, hvorefter de begyndte at arbejde. Dermed blev denne aldersgruppe anset for værende voksen. I dag er den kriminelle lavalder stadig 15 år på trods af, at samfundsdebatten i ny og næ inddrager den kriminelle lavalder i vurderingen af en mulig ændring af denne. Dansk Folkeparti har for nyligt fremsat forslag om nedsættelse af den kriminelle lavalder til 12 år.⁹³ Baggrunden for forslaget er, at kriminalitet begået af unge i aldersgruppen 12 til 18-årige skal behandles på en ny og anderledes måde end i dag. Beslutningsforslaget indeholder 4 elementer:

1. - at nedsætte den kriminelle lavalder til 12 år,
2. - at etablere en særlig ungdomsdomstol til behandling af kriminelle forhold begået af unge i alderen 12-18 år,
3. - at tilvejebringe den nødvendige kriminalretspleje som følge af nedsættelsen af den kriminelle lavalder samt
4. - at styrke anvendelsen af samfundstjeneste for unge.

Ad. 1: Forslagsstillerne mener, at kriminalitet begået af unge mellem 12 til 18-årige skal kunne føre til en sanktion. Det begrundes med, at der er flere eksempler på unge under 15 år, der begår

⁹¹ Vagn Greve, ”straffene”, 1996, side 154

⁹² Midlertidig lov om nogle ændringer i straffe i straffelovgivningen nr. 129 af 1. april 1905 § 15, stk. 1, 1. pkt.

⁹³ 2004-05, 2. samling – B12 BEH1 torsdag d. 19. maj 2005

kriminalitet. Endvidere udnytter de ældre i bander, at der er enkelte af gruppen, der ikke kan straffes.

Ad. 2: Formålet med en ungdomsdomstol er, at denne institution vil sikre de unges retsgarantier. Finder domstolen at den unge er uegnet til en sanktion indstilles sagen til de sociale myndigheder. Et andet argument fra forslagsstillerne er, at mange andre lande har gode erfaringer med ungdomsdomstole.

Ad. 3: Det er tanken, at der skal udformes en særlig retspleje, der skal regulere behandlingen af kriminalitet begået af unge mellem 12 og 18 år, herunder valg af straffesanktioner.

Ad. 4: Forslagsstillerne ser gerne samfundstjeneste udstrakt til områder som hærværk og mindre voldstilmælde. Forslaget til folketingsbeslutning blev forkastet, idet kun Dansk folkeparti stemte for og de andre partier imod.

Undertiden har det omvendt være behandlet, om man skulle forhøje den kriminelle lavalder. I betænkning nr. 232 anfører straffelovskommissionen følgende:

”Der kan vel stort set kun blive tale om at overveje to andre løsninger: (1) man kan forhøje den kriminelle lavalder til 18 å, eller (2) man kan som hovedregel henlægge afgørelserne til domstolene, eventuelt til specielle børn – og ungdomsdomstole.”

Det vurderes, at en forhøjelse vil medføre visse processuelle og administrative fordele samt tilkendegive et standpunkt om, at unge i alderen 15-17 år principielt bør undergives forsorgsmæssige foranstaltninger og ikke frihedsstraf.⁹⁴ Det fremgår endvidere at:

”Efter straffelovskommissionens opfattelse er der ikke noget, der tyder på, at der skulle være trang til en øget anvendelse af almindelig frihedsstraf. Der er snarere anledning til at overveje, om der bør gennemføres lovregler, hvorefter muligheden for at idømme lovovertrædere under 18 år almindelig frihedsstraf helt afskæres.”⁹⁵

⁹⁴ Betænkning nr. 232, ungdomskriminaliteten, side 18 ff.

⁹⁵ Ibidem, side 70 ff.

Der kan således være forskellige hensyn, der taler for og imod henholdsvis en sænkning eller en forhøjelse af den kriminelle lavalder. Ovennævnte vil indgå i den senere vurdering af, hvorvidt man bør ændre den nuværende grænse på 15 år.

10.2 International ret

I forbindelse med en vurdering af den kriminelle lavalder på 15 år, er det yderst relevant at inddrage international ret i form af Børnekonventionen og EMRK.

10.2.1 Børnekonventionen

Børnekonventionens artikel 40, stk. 3 (a) omhandler den kriminelle lavalder med følgende ordlyd:

”Deltagerstaterne skal søge at fremme indførelsen af love, fremgangsmåder, myndigheder og institutioner, som er specielt tilpasset børn, der mistænkes, anklages for eller anses for at have begået strafbart forhold, herunder især:(a) fastlæggelse af en minimumsalder, under hvilken børn anses ikke at være i stand til at begå strafbart forhold.”

I børnekonventionen er der ikke præciseret nogen nedre grænse for fastlæggelse af den kriminelle lavalder, men det er essentielt for overensstemmelse med konventionen, at de enkelte lande har fastlagt en minimumsgrænse for, hvornår børn kan straffes. Det er således op til det enkelte land at vurdere hensigtsmæssigheden i henholdsvis en lav kontra høj kriminel lavalder.

Ved fastlæggelse af den kriminelle lavalder skal barnets modenhed tages i betragtning, hvilket fremgår af ”the Beijing Rules”: *”The Beginning of that age shall not be fixed at too low an age level, bearing, in mind the facts of emotional, mental and intellectual maturity”*.⁹⁶

At modenhed hos barnet er centralt i fastlæggelsen af den kriminelle lavalder anføres ligeledes af Vagn Greve: *” ...en generel grænse baseret på, hvornår børn i almindelighed kan antages at have fået den fornødne modenhed, så man kan forsvare at anvende strafferetlige sanktioner.”*⁹⁷

⁹⁶ United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice, resolution 40/33, 1995, rule 4.1.

⁹⁷ Vagn Greve, ”Straffene”, 1996, side 154

Kriterierne for fastlæggelse af den kriminelle lavalder er således baseret på en følelsesmæssig, mental og intellektuel modenhed. Disse kriterier må antages at være meget skønsmæssige, hvilket kan være baggrunden for, at de enkelte lande har meget forskellige grænser for den kriminelle lavalder. I øvrigt kan det være svært at gennemskue konsekvenserne af de forskellige aldersgrænser i de enkelte lande, eftersom den indholdsmæssige regulering kan være vidt forskellig fra land til land. Dette fremgår tydeligt af artiklen ”*Juvenile Justice*”, hvor forskellighederne i de enkelte lande kort behandles.⁹⁸

I Frankrig er den kriminelle lavalder 13 år. Børn mellem 10 og 12 kan imidlertid stilles for en dommer. Dommens afsigelse har dog karakter af, at ske i opdragelses øjemed, hvor der eksempelvis fastsættes en prøvetid, hvor barnet overvåges.

I Jordan er man helt nede på en aldersgrænse på 7 år. For børn der er under 12 år idømmes kun overvågning herunder adfærdsregulerende tiltag.

I Skotland, hvor den kriminelle lavalder er 8 år, undgår børn under 16 år imidlertid kontakt med det formelle domstolssystem.

I Guatemala er aldersgrænsen 18 år og er dermed placeret i den højeste ende af skalaen. Unge under 18 år placeres i stedet på institutioner, hvor anbringelsen mere har socialretlig - end strafferetlig karakter.⁹⁹

Det må konkluderes, at den kriminelle lavalder i de enkelte lande ikke nødvendigvis giver et retvisende billede af, hvordan børn behandles i retssystemet, samt hvilke sanktionsmuligheder, der iværksættes over for børn i de enkelte lande. Dermed bliver den kriminelle lavalder meget svær at sammenligne de enkelte lande imellem. Endvidere er der lande, som opererer med flere forskellige inddelinger, hvilket kun gør sammenligningen mere kompliceret. I Danmark, hvor den kriminelle lavalder er 15 år, kan der jo godt foranstaltes frihedsberøvelse af børn under 15 år af de sociale myndigheder, som kan sammenlignes med en frihedsberøvelse af unge over den kriminelle lavalder. Ligeledes bliver unge 15 til 17-årige jo heller ikke behandlet helt efter de samme retningslinier, som er gældende for voksne over 18 år. Denne aldersgruppe har eksempelvis mulighed for en

⁹⁸ Unicef, Innocenti Digest, ”*Juvenile Justice*”, Italien, 1998, side 4 ff.

⁹⁹ Ibidem, side 4 og 5

ungdomskontrakt, og i det hele taget må det antages, at den unges alder tages i betragtning ved valg af sanktion.

Børnekomiteen giver ikke noget entydigt bud på, hvilken aldersgrænse som må anses bedst i overensstemmelse med konventionen. Komiteen angiver gentagne gange i deres rapporter det ønskværdige i fastsættelse af en høj kriminel lavalder, og komiteen udtaler kritik af lande med en kriminel lavalder under 10 år.¹⁰⁰ På den anden side kan det have uheldige konsekvenser, såfremt den kriminelle lavalder fastsættes for højt, hvorved det anføres i artiklen:

” In sum, the age at which criminal responsibility is set may or may not reflect a repressive or rehabilitative on the part of the authorities. The lack of due process guarantees is indeed the main concern arising from the establishment of ”too high” a minimum age. For children under that age, it often means the non-intervention of the justice system in which, alone, those guarantees are safeguarded, in theory at least. Hearings and decisions outside that system, including those by administrative bodies, are not bound by the same rules and may, it is feared, take on an arbitrary nature.”¹⁰¹

Ud fra Børnekomiteens tilkendegivelser kan det udledes, at en kriminel lavalder på under 10 år ikke findes acceptabel, og at anbefalingen generelt er, at man placerer sig på en relativt høj grænse for den kriminelle lavalder.

10.2.2 EMRK

Den Europæiske Menneskerettigheds Konvention indeholder ikke en særlig bestemmelse angående den kriminelle lavalder. Den Europæiske Menneskerettigheds domstol¹⁰² har imidlertid taget stilling til den kriminelle lavalder i to sager. Dette skete i henholdsvis V. mod UK og T. mod UK.¹⁰³

Sagerne omhandlede to 10-årige, som havde kidnappet og dræbt et 2-årigt barn. Retssagen blev ført ved de almindelige domstole. EMD fandt ikke, at en kriminel lavalder på 10 år i sig selv kunne sidestilles med umenneskelig eller nedværdigende behandling, jf. EMRK artikel 3. Det fandtes endvidere ikke i strid med artikel 3, at retssagen havde været åben for offentligheden, selv om det

¹⁰⁰ Ibidem, side 4 og 5

¹⁰¹ Ibidem, side 5

¹⁰² Forkortes EMD

¹⁰³ V and T against the United Kingdom, Application No. 248888/94, 16 December 1999

bemærkedes, at der var en international tendens i retning af beskyttelse af unge tiltaltes privatliv. Domstolen fandt imidlertid, at retssagen var i strid med retten til en retfærdig rettergang efter art. 6, stk. 1, hvilket imidlertid ikke har betydning for den kriminelle lavalder.

Domsafstemningen forløb således:

- ”1. Dismisses unanimously the Government’s preliminary objection;*
- 2. Holds by twelve votes to five that there has been no violation of Article 3 of the Convention in respect of the applicant’s trial;*
- 3. Holds by sixteen votes to one that there has been a violation of Article 6 § 1 of the Convention in respect of the applicant’s trial;*
- 4. Holds unanimously that it is not necessary to examine the complaint under Article 6 § 1 and 14 of the Convention taken together;*
- 5. Holds by ten votes to seven that there has been no violation of article 3 of the Convention in respect of the applicant’s sentence;*
- 6. Holds unanimously that there has been no violation of Article 5 § 1 of the Convention;*
- 7. Holds unanimously that there has been a violation of Article 6 § 1 of the Convention in respect of the setting of the applicant’s tariff;*
- 8. Holds unanimously that there has been a violation of Article 5 § 4 of the Convention;”*

Ved de forskellige domsbegrundelser har der været dissens. Forklaringen er formentlig, at der ikke før har været så unge børn, der har begået så alvorlig en forbrydelse. Lord Reed anfører i forlængelse af domsbegrundelserne sine observationer vedrørende EMRK artikel 3 og 6. Det anføres om artikel 3, at ”inhuman” og ”degrading” skal forstås efter ordlyden. Endvidere skal behandlingen gå ud over den lidelse, der er forbundet med en given form for legitim sanktion. At den kriminelle lavalder er lav, er ikke i sig selv tilstrækkeligt for, at det er inhumant efter artikel 3. Det kræves, at der påføres en lidelse ud over det legitime. Det konkluderes til sidst vedrørende artikel 3: ” I conclude that the attribution of criminal responsibility to the applicant did not in itself amount to inhuman or degrading treatment within the meaning of Article 3 of the Convention.¹⁰⁴ Dette manifesterer et fortolkningsbidrag til undergrænsen for den kriminelle lavalder. Tilsyneladende er en lav aldersgrænse ikke i sig selv i strid med artikel 3, men det skal vurderes

¹⁰⁴ V and T against the United Kingdom, Application No. 248888/94, 16 December 1999

konkret i det enkelte tilfælde, om der er påført en lidelse ud over det legitime ved en given sanktion. Hvad angår EMRK art. 6 er der forskellige modstridende hensyn, som gør sig gældende. Der er hensynet til en retfærdig rettergang kontra hensynet til information af offentligheden. Det vurderes af Leed, at der gælder en vis skønsmargen for de enkelte stater. Leed vurderede, at retten til en fair retssag vægter højere end befolkningens ret til offentlighed med ordene: ” *If the holding of a public trial is incompatible with the holding of a fair trial, it is the latter which must take priority....in consequence, there has in my opinion been a violation of article 6 of the Convention.*”¹⁰⁵

Det må konstateres, at en kriminel lavalder på 10 år ikke kan anses at være i strid med EMRK, og det må anses som uvist hvor lav en alder, der kan fastsættes uden, at dette i sig selv vil stride med artikel 3. Havde der opstået et lignende tilfælde i Danmark, ville der formentlig ligeledes blive reageret med en form for længerevarende frihedsberøvelse på trods af, at børnene er under 15 år.

10.3 Bør man ændre den kriminelle lavalder?

Inden det diskuteres, om man bør ændre den kriminelle lavalder, er det lige værd at reflektere over, hvorfor man overhovedet har en kriminel lavalder. Et barn kan jo blive erstatningsansvarlig i en ganske ung alder. Efter erstatningsansvarsloven § 24 a er børn under 15 år erstatningspligtige for skadegørende handlinger efter samme regler som personer over denne alder. Efter den kommenterede erstatningsansvarslov antages det, at børn under 4 år ikke kan ifalde ansvar.¹⁰⁶ Dette følges af retspraksis, hvor det yngste barn, som er fundet erstatningspligtig, er en dreng på 3 år og 11 måneder.¹⁰⁷ Der er imidlertid andre hensyn, der gør sig gældende indenfor erstatningsretten. Her står valget mellem om barnet, eller skadelidte skal bære tabet, hvilket kan gøre det rimeligt, at børn helt ned til 4 års alderen pålægges erstatning. Forældrene vil oftest have tegnet forsikring på barnet, således at ansvarsforsikringen dækker barnet skadegørende handlinger. Hvis ikke barnet kunne pålægges et erstatningsansvar, vil forsikringsselskabet ikke dække kravet, og dermed bliver det skadelidte, der skal bære tabet. Hensynet til skadelidte har ikke samme vægt i straffesager, anføres det af Gorm Toftegaard Nielsen.¹⁰⁸ Før dette synspunkt kan tilsluttes, må det belyses, hvilke nytteformål der opfyldes ved idømmelse af straf. Inspiration kan hentes fra Hugo Grotius (1583-1645):

¹⁰⁵ V and T against the United Kingdom, Application No. 248888/94, 16 December 1999

¹⁰⁶ Jens Møller, Michael S. Wiisbye, ”Erstatningsansvarsloven med kommentarer”, 2002, side 514

¹⁰⁷ U.1951.1096Ø: 4-årig dreng pålagt 1/2 erstatning ved at løbe ud på vej og forårsage uheld.

¹⁰⁸ Gorm Toftegaard Nielsen, ”Strafferet 1 Ansvar”, 2004, side 277

”Straffens nytteformål spaltes her i nytte for gerningsmanden (forbedring gennem afskrækkelse), nytte for den forurettede og nytte for samfundet. Fra formålet adskilles straffens væsen, der ses som gengældelse (*Malum passionis quod infligitur propter malum actionis: lidelsens onde, som tilføjes på grund af handlingens onde*).”¹⁰⁹ Der er således ikke tvivl om, at forurettede har en interesse i, at straf påføres gerningsmanden. Det er imidlertid ikke hovedformålet med at straffe. Påføring af straf har hovedsageligt et præventivt sigte, således at gerningsmanden afskrækkes fra yderligere kriminalitet, og andre potentielle forbrydere indser alvoren i ikke at begå kriminalitet. At der ikke begås kriminalitet har en klar samfundsmæssig interesse. Det er i øvrigt medvirkende til at sikre retssikkerhed for befolkningen generelt. Det anerkendes, at der i forbindelse med strafsanktionen er knyttet et gengældelsesmoment, men det er på ingen måde hovedformålet bag straffen. Fastlæggelse af den kriminelle lavalder må således vurderes ud fra andre betragtninger, end tilfældet er for det erstatningsretlige ansvar.

Flere steder fremgår det, at børns modenhed er rettesnor for, hvornår en strafferetlig sanktion er formålsnyttig. Stephan Hurwitz anfører således:

”...ligger det synspunkt, at børn under en vis alder gennemsnitlig mangler den modenhed, som bør være en forudsætning for strafferetligt at kunne drages til ansvar.”¹¹⁰

På linie hermed er ”the Beijing Rules”¹¹¹, samt den kommenteret straffelov, hvor følgende angives:

”Oftentimes the manner of punishment is not the same in all countries. The degree of culpability presupposes a certain degree of moral maturity in the offender. The application of unconditional freedom of punishment will for the youngest age groups be particularly inhuman and harmful.”¹¹²

Det kan sammendrages, at børns aldersmæssige modenhed er central i fastlæggelse af den kriminelle lavalder. I den forbindelse kan man undre sig over, hvordan den kriminelle lavalder kan svinge så meget fra land til land. Man må formode, at børns modenhed indtræder i samme alder uanset geografisk oprindelse. Imidlertid er der stor forskel på, hvilke sanktioner der anvendes i de

¹⁰⁹ Stephan Hurwitz, Den Danske Kriminalret, 1971, side 55

¹¹⁰ Ibidem, side 281

¹¹¹ Se note 81

¹¹² Vagn Greve, Asbjørn Jensen, Gorm Toftegaard Nielsen, ”Kommenteret straffelov”, 2005, § 15, side

enkelte lande. For at få et overblik over hvilke konsekvenser en sænkning af den kriminelle lavalder vil resultere i for Danmarks vedkommende, må man i første omgang behandle, hvilke regler der gælder for børn over den nuværende kriminelle lavalder. Man må ligeledes behandle, hvilke muligheder de sociale myndigheder har for iværksættelse af tiltag over for kriminelle unge under den kriminelle lavalder.

10.3.1 Sanktionsvalget gældende for børn over den kriminelle lavalder

Den aldersmæssige grænse på 15 år er absolut, således følger det af den kommenteret straffelov, at strafansvar pådrages for handlinger, der er begået efter fødselsdagens udløb. Tidligere har man lagt vægt på klokkeslettet for fødslen.¹¹³

Sanktionsvalget mod unge mellem 15-18 år fremgår af meddelelse fra Rigsadvokaten.¹¹⁴ Det står klart, at der kan idømmes ubetinget fængselsstraf, når man passerer den kriminelle lavalder, men derudover eksisterer der flere forskellige andre sanktionsmuligheder.

10.3.1.1 Ungdomskontrakten

Et tiltalefrafald med vilkår om ungdomskontrakt skal i alle tilfælde indeholde følgende:

- Vilkår om sociale foranstaltninger
- Tilsyn med overholdelse af disse foranstaltninger
- Vilkår om straffri vandel i en prøvetid, og
- Oplysning om virkningen af, at kontrakten ikke overholdes

Vilkår om ungdomskontrakt og dertil knyttede foranstaltninger gives i sager, der ikke kan afgøres med bøde, og der vil typisk være tale om unge, der har begået indbrudstyveri, hærværk eller enkeltstående tyveri af biler. Kontrakten udarbejdes i samarbejde med de sociale myndigheder og skal i den forbindelse godkendes af såvel politiet som retten. Prøvetiden fastsættes i reglen i 1 år, og såfremt lovovertræderen efterlever de aftalte vilkår, registreres lovovertrædelsen kun 1 år på vedkommendes straffeattest.¹¹⁵

¹¹³ Ibidem, side

¹¹⁴ Meddelelse fra Rigsadvokaten, 2/2004, side 20 ff.

¹¹⁵ Ibidem side 20 ff.

10.3.1.2 Tiltalefrafald uden særlige vilkår

Denne form anvendes over for unge, der generelt anses som veltilpasset, hvorved det ikke er betænkeligt at afgøre sagen med et tiltalefrafald i medfør af retsplejelovens § 722, stk. 1, nr. 3, jf. § 723 stk. 1, uden vilkår om ungdomskontrakt eller andre foranstaltninger. Bødebetaling, konfiskation eller erstatning bør komme på tale. Betingelsen for tiltalefrafald er, at sigtedes skyld er utvivlsom. Da der fastsættes vilkår i form af bøde og prøvetid kræves en uforbeholden tilståelse, jf. § 723, stk. 2. Vilkårene skal godkendes af retten.¹¹⁶

10.3.1.3 Betinget dom

Efter straffelovens § 56 kan retten gøre en straf betinget, hvis den finder det upåkrævet, at straffen kommer til fuldbyrdelse. Efter straffelovens § 57 kan retten bestemme, at den dømte skal undergives tilsyn. Der kan idømmes betinget dom med vilkår om samfundstjeneste. Det er imidlertid en betingelse for anvendelse af betinget dom med vilkår om samfundstjeneste, at den dømte findes egnet hertil, jf. straffelovens § 62, stk. 1.¹¹⁷

10.3.1.4 Ungdomssanktion efter straffelovens § 74 a

Ungdomssanktionen har en varighed på 2 år og kan række ud over det fyldte 18. år. Målgruppen er unge med markante tilpasningsproblemer, hvor de kriminelle handlinger er af særlig voldsom eller voldelig karakter. Det er en klar forudsætning for ungdomssanktionen, at denne skal anses som formålstjenlig til at imødekomme den unges særlige behov for behandling. Der er tilknyttet et strafkrav til sanktionen på fængselsstraf i intervallet fra 30 dage op til ca. 1 år, dog er det ikke udelukket at sanktionen stadig kan anvendes ved en længere straf, såfremt det måtte være mere formålstjenligt end almindelig frihedsstraf.¹¹⁸

¹¹⁶ Ibidem, side 20 ff.

¹¹⁷ Ibidem, side 20 ff.

¹¹⁸ Ibidem, sid 20 ff.

10.3.2 De kommunale sociale myndigheders opgaver vedrørende unge under 15 år

Serviceovens regler for unge over og under 15 år er principielt de samme. De sociale myndigheder har dog et særligt ansvar i forhold til de unge under 15 år, idet de er de eneste, der kan gribe ind. Opgaverne for de sociale myndigheder består i følgende:

- 1) Tilstedeværelse i forbindelse med afhøring.
- 2) Undersøgelser, jf. serviceovens § 38.
- 3) Handleplaner, jf. serviceovens § 58 a.
- 4) Opfølgning på handleplaner.

Ad. 1) Tilstedeværelse i forbindelse med afhøring sker for at støtte den unge. I den forbindelse kan oplysningerne fra afhøringen bruges i bedømmelsen af, om der er behov for en undersøgelse efter § 38 eller en handleplan efter § 58 a. Det er værd at bemærke, at kommunens repræsentant ikke må blande sig i afhøringen.

Ad. 2) Grundige undersøgelser er vigtige i det individuelle arbejde med børn og unge.

Ad. 3 og 4) En handleplan er generelt en "aftale" mellem forældre/barnet og kommunen. Brugen af handleplaner skal medvirke til målrettede og sammenhængende initiativer.

Efter § 58 a er der 3 situationer, hvor der skal udarbejdes handleplaner. Anbringelse uden for hjemmet, voldkriminalitet og der skal udarbejdes en foreløbig handleplan inden 7 dage efter, at kommunen har modtaget dokumentation fra politiet om den begåede kriminalitet.

Afgørelser om indgreb i den personlige frihed træffes af et særligt børn – og ungeudvalg i kommunen. Dette udvalg består af en dommer, en pædagogisk-psykologisk sagkyndig og 3 kommunalbestyrelsesmedlemmer. Dette udvalg træffer afgørelse om gennemførelse af tvangsmæssige undersøgelser og anbringelser.¹¹⁹

¹¹⁹ Socialministeriet, "Indsats over for kriminelle unge", side 17

10.3.3 Sænkning af den kriminelle lavalder til 12 år

Taget Danmarks internationale forpligtelser i betragtning må det konstateres, at en sænkning af den kriminelle lavalder ikke strider hverken mod Børnekonventionen eller EMRK. Det må dog formodes, at såfremt man skal følge anbefalingen fra Børnekomiteen, så skal man ikke sænke den kriminelle lavalder til 12 år. Indledningsvist er det værd at belyse, hvilke adressater der bliver berørt af en sænkning af den kriminelle lavalder. Først og fremmest har det en betydning for børn mellem 12 og 14 år, som bliver direkte berørt. Dernæst vil det få en virkning for befolkningen generelt. Mange borgere vil formentlig føle deres retsfølelse tilgodeset, eftersom mange borgere føler sig krænket over, at unge under den kriminelle lavalder kan spekulere i den manglende strafmulighed efter domstolssystemet. Formentlig er der mange i befolkningen, som ikke har den samme viden om de tiltag, der kan foranstalles af de sociale myndigheder, og man har formentlig nemmere ved at gennemskue domstolssystemet. Rent samfundsmæssigt er der en klar interesse i at overveje, hvorvidt en sænkning af den kriminelle lavalder vil være et brugbart middel i kampen mod bekæmpelse af kriminalitet begået af 12 til 14-årige børn.

10.3.3.1 Argumenter for en sænkning af den kriminelle lavalder til 12 år

En af hovedfordelene ved at nedsætte den kriminelle lavalder er formentlig, at de idømte sanktioner ensartes, da domstolene må antages at være mere konsekvente ved idømmelse af sanktioner end de sociale myndigheder. Det er i øvrigt svært at sammenligne de enkelte kommuner og i den forbindelse sikre, at muligheder i serviceloven anvendes efter hensigten.

Man vil i øvrigt manifestere en klar tilkendegivelse til de 12 til 14-årige om, at kriminalitet ikke vil accepteres, og at det ikke er muligt at "gemme" sig bag den kriminelle lavalder.

Det vil i øvrigt kunne medføre en gavnlig effekt i de gadebander, hvor medlemmerne er både over og under den nuværende kriminelle lavalder. En sænkning til 12 år vil resultere i, at de ældste bandemedlemmer ikke kan udnytte sig af, at de yngste ikke kan straffes.

Ændringen i samfundsudviklingen går i retning af, at børn i en tidlig alder modnes. Nogen vil derfor antage, at børn på 12 år har en modenhed, som gør det forsvarligt at idømme strafferetslige sanktioner. Undertiden anføres det, at den der er gammel nok til at begå forbrydelse også er gammel

nok til at tage sin straf.¹²⁰ Dette synspunkt er hovedsageligt af hævnagtig karakter, men ikke desto mindre kan borgernes retsfølelse krænkes, når børn på 12 til 14 år kan begå kriminalitet uden at blive straffet.

Et andet argument for en sænkning er, at det på nogen områder vil styrke retssikkerheden for børn. Ved rettens behandling vil børn sikres procesgarantier, hvilket ikke sikres ved behandlingen af de sociale myndigheder. Det er blandt andet beskikkelse af advokat, uskyldsformodning, retten til ikke at udtale sig etc. De sociale myndigheder har ikke den samme juridiske målestok for iværksættelse af et indgreb. Det kan ske, at barnet rent juridisk ville være blevet frikendt ved retten, men at de sociale myndigheder foranstalter frihedsberøvelse ud fra andre betragtninger. Hvis man sænkede den kriminelle lavalder, ville man kunne indordne sanktionerne, således at de var tilpasset alt efter alderen og arten af kriminalitet. Dansk folkeparti har eksempelvis anført, at samfundstjeneste kunne have en opdragende virkning for børn under den nuværende grænse.¹²¹

10.3.3.2 Argumenter imod en sænkning af den kriminelle lavalder til 12 år

Overordnet set er det stærkeste argument imod en sænkning, at man fra samfundets side ikke har en interesse i at straffe børn i så ung en alder, men at det er mere hensigtsmæssigt i stedet at iværksætte hjælpeforanstaltninger. I lang de fleste tilfælde anvender man ikke frihedsstraf over for 15 til 18-årige lovovertrædere, fordi andre sanktioner ud fra et specialpræventivt synspunkt må anses for mere hensigtsmæssig.¹²² Det må antages at gælde i endnu højere grad for børn mellem 12 til 14 år. Dette kan så tvivl om, hvilke sanktioner man så skal anvende over for de helt unge.

Derudover kan meget tale for, at en dommer ikke besidder den samme pædagogiske indsigt, som kvalificerer til at træffe beslutning om sanktioner for helt unge. Det særlige udvalg i kommunerne er i besiddelse af det rette erfaringsgrundlag til at planlægge en optimal handlingsplan for de helt unge. Det vil kunne medføre beslutning af frihedsberøvelse, hvis det er i barnets tarv. En meget vigtig forskel er, at sanktioner foranstaltet af de sociale myndigheder ikke har straf i sig selv som formål.

¹²⁰ Gorm Toftegaard Nielsen, "Strafferet I Ansvar", side 277

¹²¹ Betænkning nr. 1431, side 122

¹²² Claes Nilas, "Grundbog i strafferet", 1989, side 24

10.3.3.3 Sammenfatning

Sammenfattende må det antages, at det ikke er hensigtsmæssigt at straffe helt unge børn. Selv om børn i dag er modne på mange områder, så har de ikke en kapacitet til at overskue konsekvenserne af deres handlinger. Hovedformålet med at straffe er endvidere ikke af hævnæssig karakter, og derfor skal man overveje hvilke tiltag, der bedst bringer unge kriminelle ud af den forkerte løbebane. Endvidere har man tilstrækkelige muligheder for specielt tilpassede handlingsplaner indenfor servicelovens rammer. Regeringen har ligeledes tilkendegivet, at der vil blive fulgt op på kommunernes anvendelse af serviceloven, hvilket vil bidrage til en mere ensartet regel anvendelse.¹²³ Dette vil styrke retssikkerheden for børn og gennemskueligheden for hvilke tiltag, der foranstalles over for børn. Det afgørende udslag er, at de sociale myndigheder ligger inde med det rette erfaringsgrundlag samt kyndige personer. De vil i højere grad kunne vurdere de rette virkemidler, der skal iværksættes over for det enkelte barn.

10.4 Fastlæggelse af den kriminelle lavalder til 18 år

Undertiden har det været diskuteret, hvorvidt man skulle hæve den kriminelle lavalder til 18 år.¹²⁴ Det kan diskuteres, hvor hensigtsmæssigt det er overhovedet at straffe børn under 18 år. Her tænkes på straf i form af frihedsberøvelse. Efter Børnekonventionens artikel 1 betragtes alle under 18 år som børn, der skal sikres rettighederne i konventionen. Det der kunne tale for en kriminel lavalder på 18 år er følgende: De sociale myndigheder afgør i det enkelte tilfælde hvilke tiltag, der vil være virksomme over for det enkelte barn. Her kommer selve straffen ikke i fokus men i stedet hvilke tiltag, der kan få den unge væk fra den kriminelle løbebane. De sociale myndigheder kan således udforme handlingsplaner, der specielt er indrettet til det enkelte barn. Det der taler imod en kriminel lavalder på 18 år er følgende: Man må formode, at det ikke vil resultere i en helt gennemskelig rets anvendelse, når sanktionerne afgøres i kommunerne og ikke af retten. Et andet problem er, at de involverede børn ikke er sikret rettighederne gældende efter strafferetsplejen. Dette kunne blandt andet være advokatbeskikkelse, uskyldsformodningen etc. Når grænsen for den kriminelle lavalder skal vurderes, må man tage i betragtning, hvilken modenhed børn i det enkelte aldersgrupper besidder. Man må formode, at børn over den nuværende kriminelle lavalder har en sådan

¹²³ Regeringens handlingsplan mod volds- og ungdomskriminalitet, "Stop volden", 2002, side 9

¹²⁴ Høringssvar fra Børnerådet vedrørende strafferetsplejeudvalgets betænkning 1431/2003 om straffeprocessuelle tvangsindgreb over for børn under den kriminelle lavalder, 17. dec. 2003, side 2

modenhed, at det ikke findes betænkeligt at straffe. Det skal tages med i betragtningen, at domstolene er påpasselige med at idømme frihedsstraf i denne aldersgruppe.

Sammenfattende må det antages, at den nuværende grænse på 15 år er hensigtsmæssig. Der er i øvrigt flere forskellige sanktioner, som kan idømmes 15 til 17-årige. Det må formodes, at frihedsstraf bliver anvendt som sidste mulighed.

10.5 Andre præventive tiltag

Det må erkendes, at meget kriminalitet begås af helt unge lovovertrædere, hvilket formentlig er begrundelse for den store interesse fra såvel medierne som regeringens side. Gennem de sidste 20 år har der været et fald i antallet af lovovertrædelser begået af børn og unge. Forklaringen er dels at disse aldersgrupper er aftaget, og dels at lovlydigheden blandt unge generelt er blevet større. Andelen af hårdt belastede kriminelle er imidlertid ikke faldet.¹²⁵ Oplysninger fra politiet viser, at der blandt børn under 15 år er registeret et stigende antal alvorlige forbrydelser såsom vold og røveri.¹²⁶

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Vold (§ 244-246)	64	76	54	67	60	63	99	133	163	208	199
Indbrud	526	336	385	256	240	211	182	108	173	165	185
Røveri	25	30	22	22	68	30	39	47	97	75	113
Butikstyveri	1194	1374	1285	1261	1344	1271	1490	1550	1734	1310	1099
Brugstyveri	325	252	261	261	203	254	230	217	290	246	317
Øvrige	1074	1038	924	927	763	644	798	784	992	959	901
I alt	3208	3106	2931	2794	2678	2473	2838	2839	3449	2963	2814
Antal 10-14 årige	298752	290752	280521	273930	272987	276633	280579	289167	298751	308866	318443
Pr. 1000 10-14 årige	11	11	10	10	10	9	10	10	12	10	9

Kilde: Justitsministeriets Forskningsenhed, Bilag 5.

Der er en vis usikkerhed omkring statistikken, idet sagerne ikke er blevet prøvet ved domstolene. Statistikken må imidlertid kunne bruges til belysning af generelle tendenser. Eftersom det er konkluderet, at en sænkning af den kriminelle lavalder til 12 år ikke er hensigtsmæssig, så vil der gives bud på, hvilke andre tiltag man kan gøre brug af.

¹²⁵ Vagn Greve & Jørn Vestergaard, "Strafansvar", 2002, side 8 ff.

¹²⁶ Betænkning nr. 1431, kapitel 1 bilag 5

10.5.1 Mægling

Socialministeriet har i samarbejde med det Kriminalpræventive Råd stablet et udviklingsprojekt på benene vedrørende konfliktmægling for 12 til 15-årige. Samarbejdet har haft sit afsæt i regeringens handlingsplan "Stop Volden", hvor et af hovedpunkterne har været "målrettet kriminalitetsforebyggende arbejde over en bred front."¹²⁷ Det kriminalpræventive Råd har gennemført forsøg med konfliktmægling i straffesager i Ringsted, Roskilde og Glostrup politikredse. Hovedkonklusionen på evalueringen af forsøget har været, at udbyttet generelt har været stort blandt deltagerne. Mere end 8 ud af 10 deltagere har vurderet, at konfliktråd har været vellykket eller meget vellykket. Kun ca. 5 % udtrykker, at konfliktrådet har været direkte mislykket. De modeller, der foreslås afprøvet, bygger alle på en hensigt om at genoprette handlingens skadelige konsekvenser for de involverede parter. Det overordnede formål med projektet er at forebygge udvikling af kriminel adfærd hos unge 12 til 15-årige samt medvirke til reducere af sager om vold, chikane mobning, gaderøverier, butikstyveri, hærværk, hvor 12 til 15-årige er impliceret.

Der er mange fordele ved mægling, men ikke alle sager er velegnet til mægling. Det kræver, at parterne er interesseret i mægling, før det kan blive en realitet. Det interessante ved mægling er, at man slår "*to fluer med et smæk.*" Forurettede kan få løst op for sine frustrationer og angst. Mæglingen skulle gerne have et præventivt sigte for gerningsmanden. Det kan betyde meget for offeret at få klarhed over hvilke bevæggrunde, der har ligget bag den kriminelle handling. En undskyldning kan være medvirkende til, at forurettede kan anse sagen som et overstået kapitel og komme videre. Den kriminelle unge bliver konfronteret med skadesvirkningerne af deres handling. Derved kan de måske indse alvorligheden af kriminalitet, som kan være medvirkende til en positiv påvirkning af fremtidig adfærd. En anden positiv egenskab ved mægling er, at det er et meget fleksibelt instrument. Parterne vil ofte være fra det samme lokalområde, og det er jo ikke utænkeligt, at de vil støde på hinanden igen. Derfor kan det eksempelvis være formålstjenligt, at man har aftalt, hvordan man skal reagere, hvis man mødes.

¹²⁷ Regeringens handlingsplan mod volds- og ungdomskriminalitet, "Stop volden", 2002, side 9

10.5.2 Andre generalpræventive tiltag

Regeringen er blevet opmærksom på, at det er afgørende, at der sættes ind med forbyggende tiltag. Regeringen anfører, at det ikke løser problemerne at sænke den kriminelle lavalder, men at de reaktionsmuligheder, der eksisterer på nuværende tidspunkt, skal anvendes konsekvent og hurtigt. Den sociale lovgivning indeholder en bred vifte af reaktionsmuligheder, men det er vigtigt, at de sociale myndigheder er opmærksomme på mulighederne, og at indsatsen over for de kriminelle unge og børn prioriteres højt.¹²⁸ Med ændring af serviceloven er det indskærpet, at kommunerne senest 7 dage efter at have modtaget dokumentation for, at en ung har begået kriminalitet, skal udarbejde en handlingsplan for den unge. Regeringen vil sikre, at kommunerne rent faktisk lever op til disse skærpede krav.¹²⁹ Regeringen vil intensivere indsatsen af generalpræventive tiltag. Man har anerkendt fra regeringens side, at det forebyggende arbejde er af stor betydning, når man har med helt unge at gøre. Det skal ske gennem massive oplysningsindsatser, kampagner og undervisning i skoler og fritidsklubber. Oplysningerne skal gå på, hvilke konsekvenser kriminalitet har for både gerningsmanden og for offeret. Regeringen vil anmode det kriminalpræventive råd om, at sætte markant ind over for følgende problemstillinger:

- Unges alkohol- og misbrugsrelaterede vold og hærværk.
- Vold begået mod/af unge, herunder unge med anden etnisk baggrund.
- Røverier og brugstyverier begået af unge.
- Voldtægt og andre seksuelle overgreb.
- Mobning og vold i skoler og institutioner.
- Vold i hjemmet (som led i regeringens særlige handlingsplan om bekæmpelse af vold mod kvinder).
- Vold i trafikken.
- Vold på arbejdspladsen.

Som det fremgår af de ovennævnte punkter er børn og unge i den grad kommet på regeringens dagsorden, hvad angår forebyggende tiltag. Det er et essentielt tiltag, at der sker en inddragelse af såvel skolen som forældrene.

¹²⁸ Ibidem, side 8

¹²⁹ Ibidem, side 8

Inddragelse af forældrene er utroligt vigtigt, da forældrene langt hen af vejen præger børnenes moralopfattelse af rigtigt og forkert. I øvrigt har forældrene hovedansvaret for barnets kriminalitet, og undersøgelser har vist, at forældreinddragelse har en direkte betydning for kriminalitetsrisikoen.¹³⁰ Regeringen vil derfor indskærpe over for politiet, at forældrene straks informeres og inddrages i indsatsen mod, at den unge kriminelle kommer ud af den uheldige løbebane.

Rigspolitiet er kommet med en redegørelse om indsatsen over for utilpassende unge.¹³¹

Redegørelsen angår: ”foranstaltninger af navnlig forbyggende og kriminalpræventiv karakter, som kan iværksættes over for grupper af yngre personer, der giver anledning til uro og utryghed i lokalområder.”¹³² Rigspolitiet udsendte i september 2000 en rundskrivelse til politikredsene vedrørende intensivt politimæssig tilsyn med utilpassede unge.

Skrivelsen omfatter følgende:

1. ”Identificering af de unge
2. Hurtig iværksættelse af SSP-indsats (samarbejde mellem skole, socialforvaltning og politi) m.v., hvorunder der eventuelt kan medvirke politifolk som støttepersoner
3. Gennemførelse af en fleksibel strategi, der tager sigte på konsekvent retshåndhævelse over for de mest belastede, således at der
 - a) dels iværksættes en intensiv ordenspolitimæssig indsats, hvor politiet er synligt for de utilpassede unge, og hvor politiet konsekvent udnytter retshåndhævende instrumenter, således at de utilpassede unge hindres mest muligt i deres uhensigtsmæssige adfærd,
 - b) dels iværksætte en målrettet efterforskningsmæssig indsats for at afdække den grovere kriminalitet.”¹³³

Et effektivt samarbejde mellem nærpolitiet, skole og de sociale myndigheder er betydningsfuldt for at opnå resultater i kampen mod kriminalitet begået af helt unge. Man kan tilpasse indsatsen, så den opfylder det enkelte behov i kommunen.

¹³⁰ Ibidem, side 6

¹³¹ Rigspolitiet, ”Redegørelse”, 14. juni 2005

¹³² Ibidem, side 1

¹³³ Ibidem, side 4

Et eksempel på samarbejdet mellem politiet og de sociale myndigheder har for nyligt været i nyhederne. Unge kriminelle i Horsens bliver nu udsat for en ny type straf fra myndighedernes side. Den nye straf er en kombination mellem en betinget dom og særlige vilkår, som eksempelvis at skulle følge skolen, oplyser politikommissær Lars Peter Madsen til DR Vejle. Straffeformen er kommet i stand efter et samarbejde mellem Horsens politi og Horsens Kommunes SSP-folk.¹³⁴ Den nye type straf er forsøgt på en målegruppe bestående af 10 drenge mellem 14 til 16 år, som har stjålet 20 computere fra en skole i Horsens. Det må antages som positivt, at politiet synligt bidrager i indsatsen mod kriminalitet begået af unge lovovertrædere. Der er utroligt vigtigt, at der bliver taget hånd om kriminalitet begået af helt unge, således at de ikke ender i en mere fast kriminel løbebane.

Sammenfattende kan det slutes, at det er afgørende, at man iværksætter tiltag over for de unge. Man skal ud på skolerne og informere om kriminalitet i det mindre klasser. Børnene skal i en tidlig alder blive bevidste om, at det er et tabu at begå kriminalitet. Ofte har børn et forvrænget billede af, hvad andre børn foretager sig. Ofte forestiller de sig, at alle andre ryger, drikker og begår kriminalitet, hvorved det bliver en mere accepteret adfærd. En undersøgelse har vist, at det har en gavnlig effekt at oplyse børnene om, hvordan det rent faktisk forholder sig. Ringstedsprojektet, som professor Flemming Balvig har stået for, viser utrolige resultater, som kan bruges i den fremtidige generalpræventive indsats. Det går i sin enkelthed ud på, at man via spørgeskemaer og klasses Diskussioner kan mindske de sociale overdrivelser. Dette har vist sig at have en gavnlig effekt på børn.¹³⁵

¹³⁴ DR-nyhederne, "Ny type straf til unge kriminelle", 30. august 2005

¹³⁵ Se bilag 1

11 Konklusion

I maj 2004 blev der vedtaget en lovændring af retsplejeloven vedrørende straffeprocessuelle tvangsindgreb over for børn under den kriminelle lavalder med virkning fra 1. juli 2004. Denne ændring har medført forskellige retssikkerhedsmæssige konsekvenser for børn under den kriminelle lavalder. Indledningsvist konstateres det, at man ikke kan sammenligne retssikkerheden for henholdsvis børn og voksne, hvad angår straffeprocessuelle indgreb. Der består en væsentlig forskel i, at børn under den kriminelle lavalder ikke kan risikere straf. I stedet skal man være varsom med foretagelse af indgreb taget barnets unge alder i betragtning.

Overordnet set findes det ikke betænkeligt, at man kan foretage straffeprocessuelle indgreb, der kræver sigtelse. At man ikke kan sigte børn må bero på formelle synspunkter, som ikke kan anses at være afgørende.

Selvom advokatbeskikkelse til en vis grad kan besværliggøre efterforskningen, må det konstateres, at det vejer tungere, at børns retssikkerhed tilgodeses. Her tænkes på, at advokaten kan vejlede barnet, og at inddragelse af advokat kan have en præventiv virkning for, at indgrebene udføres korrekt.

Det må antages at være positivt for barnets retssikkerhed, at der er kommet en klar hjemmel for legemsindgreb. Det kan ikke bestrides, at legemsindgreb er et vigtigt redskab i efterforskningen, som kan være alt afgørende for politiets mulighed for sikring af bevis i eksempelvis sædelighedssager. Ved de legemsindgreb, der kræver samtykke, vurderes det, at man skal indføre regler om barnets samtykke. Det skal ske, når barnet er 12 år og dermed besidder en vis modenhed. Det ville være i bedre overensstemmelse med Børnekonventionens artikel 12, såfremt børn fik mulighed for at komme til orde i forbindelse med et legemsindgreb. Her tænkes på de tilfælde, hvor man kun henter samtykke fra indehaveren af forældremyndigheden. I øvrigt er det blevet vurderet, at beskikkelse af en ad-hoc værge kan bidrage positivt.

Det må konstateres, at tilbageholdelse og enerumsanbringelse er meget indgribende tiltag over for børn under den kriminelle lavalder. For at sikre overensstemmelse med Børnekonventionens artikel 37 (b) skal man ikke overskride en frist på 6 timer. En absolut frist på 24 timer vurderes ikke at være for det kortest mulige passende tidsrum. Det er i barnets interesse, når der sker

enerumsanbringelse af sikkerhedsmæssige grunde. Derimod er det ikke forsvarligt at anbringe et barn i enrum, når begrundelsen er hensynet til efterforskningen, og anden anbringelse ikke er mulig. Det bør kun ske i situationer, der har karakter af nødrets lignende omstændigheder.

Den kriminelle lavalder bør ikke ændres hverken i nedadgående eller opadgående retning. Man har tilstrækkelige tiltag efter den sociale servicelov for børn mellem 12 og 14 år. Det man skal satse på, er en bred vifte af generalpræventive tiltag. Ved en kriminel lavalder på 18 år vil man ikke tilgodese barnet, eftersom de ikke efter den sociale lovgivning er sikret nogen procesgarantier. I øvrigt må børn over den nuværende kriminelle lavalder formodes at have en modenhed, som ikke gør det uforsvarligt i særlige tilfælde at idømme frihedsstraf. Retsanvendelsen vil ligeledes blive uigennemskuelig, hvis man overlod idømmelse af sanktioner til de sociale myndigheder.

Sammenfattende må lovændringen antages at have bidraget til et tydelig hjemmel, som må antages at være det mest centrale. Hvis de forskellige tiltag har en påvirkning af negativ karakter, må man håbe, at regeringen vil foretage de nødvendige justeringer. Man må i øvrigt håbe, at Børnekonventionen snart blive inkorporeret i danske ret, således at der skabes en større opmærksomhed om konventionens artikler. Man kunne godt have ønsket sig, at strafferetsudvalget havde inddraget konventionen i større grad, så det var tydeliggjort, at der havde været en klar interesseafvejning.

Endvidere findes det beklageligt, at strafferetsudvalget ikke har taget de forskellige høringer i betragtning. Det kan virke som en formalitet, at høringerne er blevet afgivet i forbindelse med betænkningen, da det er tilkendegivet i flere høringssvar, at det findes betænkeligt såvel at tilbageholde børn udover 6 timer som at der sker enerumsanbringelse af efterforskningsmæssige grunde. I en artikel af Vagn Greve anføres at det i dansk ret er blevet almindeligt at høringer ikke tillægges nævneværdig vægt¹³⁶ Dette kan ses i forbindelse med, at der politisk har været et kraftigt ønske om en opstramning på området.¹³⁷

¹³⁶ Vagn Greve, "Får og Ulve", Optrøkt i JFT 3-4/2004 side 299

¹³⁷ Regeringens handlingsplan mod volds- og ungdomskriminalitet, "Stop volden"

Bilag 1

Ringstedforsøgets pressemeddelelse

Den 30. marts 2005 præsenterer professor Flemming Balvig og antropolog Lars Holmberg resultaterne af Ringstedprojektet på Det Kriminalpræventive Råds årsmøde i Nørrebrohallen under over-skriften: Alle de andre gør det!

Samme dag udgives bogen om Ringstedprojektet: Ringstedforsøget – Livsstil og forebyggelse i lokalsamfundet, forfattet af Balvig, Holmberg og sociolog Anne-Stina Sørensen (Jurist- & Økonomforbundets Forlag, 454 sider; normalpris 375,- kr., introduktionspris frem til 1. maj 281,- kr.).

Nærmere orientering om projektet og bogen findes på www.ringstedprojektet.dk

Forebyggelse der nytter: Mindre røg, druk og kriminalitet blandt unge

Kriminaliteten blev halveret. Det er det mest bemærkelsesværdige resultat af et forebyggelsesforsøg, der er gennemført blandt 12-14-årige.

Det er bemærkelsesværdigt, fordi forebyggelsestiltag yderst sjældent giver så markante positive resultater. Samtidig er den nødvendige indsats meget lidt tids- og ressourcekrævende.

Det er endvidere bemærkelsesværdigt, fordi der også på andre områder findes markante positive resultater af forsøget: Forbruget af alkohol blev reduceret med mere end en tredjedel, mobning i skolen blev næsten halveret, og andelen af hashbrugere faldt med hele firs procent.

Forebyggelsesforsøget havde slet ikke fokus på kriminalitet, alkohol, mobning eller narkotika. Det havde fokus på tobaksrygning – hvor effekterne i øvrigt også var gunstige.

*

Forud for og som baggrund for forsøget er der gennemført en storstilet forskningsmæssig kulegravning af unges risikoadfærd:

- Det er første gang, der er gennemført et projekt i Danmark, der belyser risikoadfærd i hele ungdomsperioden, lige fra barn til voksen (11-24 år)

- Det er første gang, et så bredt spektrum af risikoadfærd og relationen mellem disse adfærdsformer belyses dybtgående

- Det er første gang, at såvel kvantitative som kvalitative metoder er anvendt i den udstrækning, som tilfældet er: Over en treårig periode har ungdommen i et typisk og repræsentativt dansk lokalsamfund – Ringsted kommune – udfyldt op mod 7.000 spørgeskemaer; der er foretaget op mod 100 båndinterviews; 200 skoleelever har haft mulighed for at komme direkte til orde i skoleinterviews; der er interviewet et stort antal myndighedspersoner, dørmænd, bartendere, skolelærere m.fl. – og der er foretaget over 700 timers deltagerobservation i natte- og gadelivet, på værtshuse og diskoteker, til private fester mv.

*

Et af forskningsprojektets hovedresultater er, at unge har vildt overdrevne forestillinger om andre unges rygning, alkoholforbrug, brug af narkotika osv. På disse områder tror de, at alle andre gør noget, det reelt oftest er et

Litteraturliste

Bøger

- Andersen, Poul: *Dansk Statsforfatningsret*. Gyldendal, 1954.
- Dalberg-Larsen, Jørgen: *Retsstat, Velfærdsstat og hvad så?*. Akademisk forlag, 1984
- Eyben, W.E. von: *Juridisk Ordbog*. GADJura, 1995.
- Gammeltoft-Hansen, Hans: *Strafferetsplejen II*. Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 1998.
- Gomard, Bernhard: *Studier i den danske straffeprocess*. Juristforbundets forlag, 1976.
- Greve, Vagn: *Straffene*. [Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 1996](#).
- Greve, Vagn & Vestergaard, Jørn: *Strafansvar*. [Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2002](#).
- Henrichsen, Carsten: *Retssikkerhed – En begrebsanalyse*. Optryk i bogen, Blume, Peter: *Retlig Polycentri*. [Retsvidenskabeligt Institut B, 1993](#).
- Henricson, Ib: *Politiret*. [Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 1999](#).
- Hurwitz, Stephan: *Den Danske Kriminalret*. [Gad, 1976](#).
- Nielsen, Gorm Toftegaard: *Strafferet I Ansvar*. [&KLIVMDQ NØLV RUDI](#), 2004.
- Nielsen, Gorm Toftegaard: *Straffesagens gang*. [Christian Ejlers' Forlag, 2004](#).
- Nilas, Claes: *Grundbog i strafferet*. Danmarks Forvaltningshøjskoles forlag, 1989.
- Ross, Alf: *Dansk Statsforfatningsret I*. Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck, 1980.
- Smith, Eva: *Straffeprocess: Grundlæggende regler og principper*. Thomson GadJura, 2003.
- Sørensen, Max: *Statsforfatningsret*. København, 1973.
- Zahle, Henrik: *Dansk statsforfatningsret*. Christian Ejlers Forlag, 1997.
- Zahle, Henrik: *Forfatningsret III*. Christian Ejlers Forlag 2003.
- Den Store Danske Ordbog, Bind 17, 1937.

Kommenteret udgaver

Eyben, Bo von, Pedersen, Jan & Rørdam, Thomas: *Karnov*. Karnovs Forlag, 2004.

Greve, Vagn, Jensen, Asbjørn & Nielsen, Gorm Toftegaard: *Kommenteret straffelov*. Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2005.

Hodgkin, Rachel & Newell, Peter: *Implementation Handbook for the Convention on the Rights of the Child*. United Nations Children's Fund, 2002.

Lorenzen, Peer; Rehof, Lars Adam; Trier, Tyge; Holst-Christensen Nina & Vedsted-Hansen, Lars: Den Europæiske Menneskeretskonvention – med kommentarer. [Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2003.](#)

Møller, Jens & Wiisbye, Michael S.: *Erstatningsansvarsloven med kommentarer. [Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2002.](#)*

Betænkninger

Betænkning nr. 232/1959 om ungdomskriminaliteten.

Betænkning nr. 1104/1987 om legemsindgreb under efterforskningen.

Betænkning nr. 1407/2001 om inkorporering af menneskerettighedskonventioner i dansk ret.

Betænkning nr. 1410/2002 om politiets virksomhed.

Betænkning nr. 1431/2003 om straffeprocessuelle indgreb over for børn under den kriminelle lavalder.

Meddelelser fra Rigsadvokaten

Rigsadvokatens Meddelelse nr. 7/1998.

Rigsadvokatens Meddelelse nr. 2/2004.

Høringssvar

Advokatrådets Retsudvalg: Høringssvar vedrørende Strafferetsplejeudvalgets betænkning nr. 1431 om straffeprocessuelle tvangsindgreb over for børn under den kriminelle lavalder J.nr. 2721.

Høringssvar fra Børnerådet vedrørende strafferetsplejeudvalgets betænkning 1431/2003 om straffeprocessuelle tvangsindgreb over for børn under den kriminelle lavalder, 17. dec. 2003.

Institut for Menneskerettigheder: Udtalelse om betænkning nr. 1431/2003 om straffeprocessuelle tvangsindgreb over børn under den kriminelle lavalder.

Artikler

Espersen, Ole: *Notat om fordele og ulemper ved inkorporering af De forenede Nationers Konvention om barnets rettigheder i danske ret.* Optrøkt i "Børnekonventionen i Danmark", udgivet af Børnerådet, 2002.

Greve, Vagn: *Får og ulv.* Juridiska Föreningen i Finland, 2004.
Ritzaus Bureau: *Unge røvere går fri.* Trykt i BT den 21. august 2002.

Unicef, Innocenti Digest: *Juvenile Justice.* Italien, 1998.

Andet

Beslutningsforsalg fra Dansk Folkeparti: 2004-05, 2. samling – B12 BEH1. torsdag d. 19. maj 2005.

DR-nyhederne: *Ny type straf til unge kriminelle.* 30 august 2005.

Justitsministeriet: *Klarere regler for politiets indgreb over for mistænkte børn under 15 år.* 2003.

Justitsministeriets Ekspertgruppe: *Rapport om ungdomskriminalitet.* 2001.

Regeringens handlingsplan mod volds – og ungdomskriminalitet: *Stop volden.* 2002.

Rigspolitiet: *Redegørelse.* 14. juni 2005.

Socialministeriet: *Indsats over for kriminelle unge.* 2002.

United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice, resolution 40/33, 1995.